Barnefattigdom i Askøy

- Et statusbilde i barnefattigdomssatsingen

Mars 2016

Utarbeidet av prosjektgruppen:

Therese Hope
Tove Karlsen
Lisbeth Fauskanger Strøm
Frøydis Myrvang
Jens Harald Garden
Inger Jørgensen

1 Innhold

1 Innhold 2
2 Om barnefattigdomssatsingen 5
3 Metodisk tilnærming 6
4 Hva er barnefattigdom? 8
5 Befolkningssammensetning 10
6 Familietyper 11
7 Inntekt 14
Husholdninger og gjeld 15
Lavinntekt 15
Inntektsulikhet 17
Trygdemottakere 18
8 Utdanning i befolkningen 18
9 Arbeid 20
Arbeidsledighet 20
Uføretrygdede 21
10 De minste barn 22
Jordmortjenesten 22
Helsestasjon 23
11 Barnehagebarn 23
Barnehagedekning 23
Barn uten barnehageplass 24
Opptakskriterier 25
Minoritetsspråklige 25
Foreldrebetaling og redusert betaling 25
Manglende betaling for barnehageplass 26
Andre kostnader i barnehagen 27
Klær og utstyr 28
Mat i barnehagen 28
Fokus på temaet barnefattigdom 29
12 Skolebarn 29
Temaet barnefattigdom i skolen 30

Gratisprinsippet i skolen..... **Feil! Bokmerke er ikke definert.**
Trivsel og skolemiljø 32
Videregående skole og frafall..... 34
SFO..... 35
13 Flyktninger..... 35
14 Hjelpetjenester..... 38
Barnevernstjenesten 38
Psykologtjenesten 39
Ungdomstjenesten..... 40
Forvaltningen 40
Nav..... 40
Barnefamilier og økonomisk sosialhjelp..... 40
Nav sin praksis for tildeling av midler til barn 41
Ungdom i Nav..... 42
Økonomisk rådgivning..... 42
15 Fritid, kultur og aktivitet..... 43
Barn og unges deltakelse i organiserte idrettsaktiviteter ..... **Feil! Bokmerke er ikke definert.**
Kulturavdelingen 48
Kulturskole..... 48
Biblioteket 49
Ungflimmer ungdomskulturhus 49
Tilbud til spesielle målgrupper 50
Ordninger for å dekke utgifter 50
Samarbeid med frivillige organisasjoner..... 50
Tilgjengelig leke- og rekreasjonsområde..... 50
16 Boligsituasjon 51
Boligtyper 51
Kommunale boliger 52
Boligstøtte og startlån..... 53
17 Oppsummert fra intervju med tjenester..... 54
18 Samtaler med barn og ungdom..... 54
Intervju med barnehagebarn 54

Refleksjonssamtaler med ungdom ..... **Feil! Bokmerke er ikke definert.**
Ungdom med personlige erfaringer 57
19 Oppsummering «Et bilde av barnefattigdomsutfordringer på Askøy» 58

2 Om barnefattigdomssatsingen

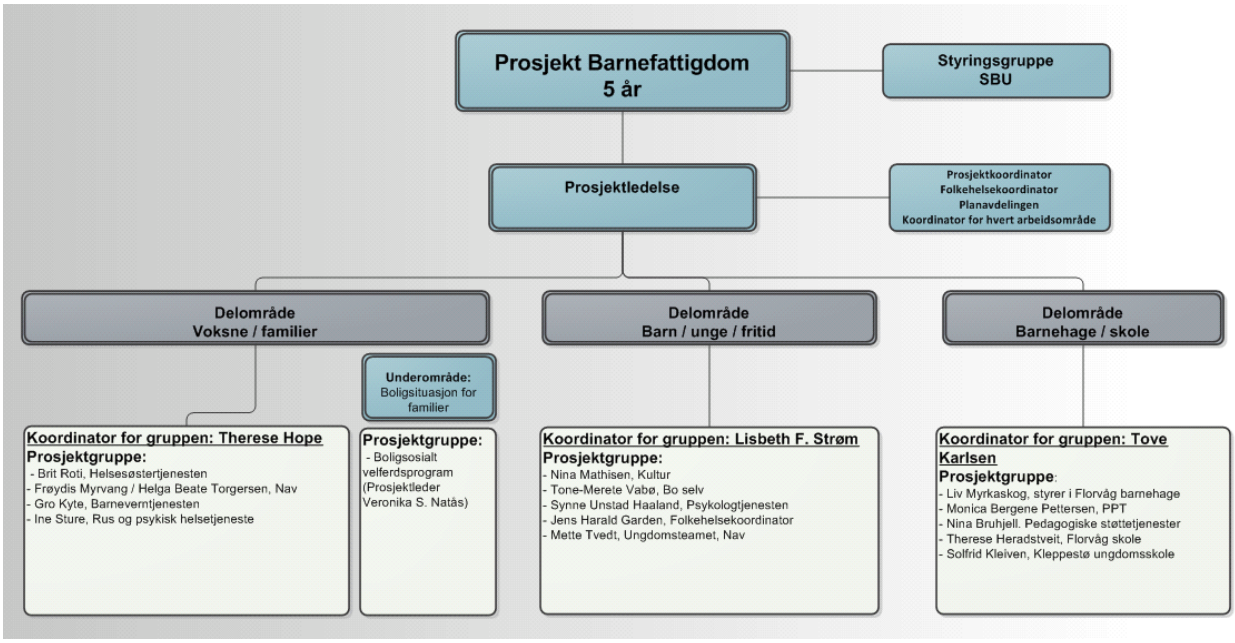
Askøy er sammen med 5 andre kommuner i Hordaland med i Fylkesmannen sin satsing mot barnefattigdom. Utviklingsarbeidet skal vare over 5 år og startet opp i begynnelsen av 2015.

Prosjektet har så langt vært i en fase der kommunene skal tilegne seg kompetanse om barnefattigdom og kunnskap om barnefattigdomssituasjonen i egen kommune.

Prosjektgruppen har jobbet med en analyse av barnefattigdom i Askøy kommune. Og denne rapporten skal gi ett første samlet bilde av barnefattigdomssituasjonen på Askøy.

Organisering av arbeidet i satsingen

Det har vært viktig å sikre en organisering som inkluderte tjenestene bredt i kommunen. Vi så at det var behov for å dele opp organiseringen i mindre områder for å kunne jobbe med både å forebygge, hindre og minske barnefattigdom og konsekvenser av barnefattigdom på alle arenaer. Vi er derfor endt opp med følgende organisering av satsingen:

Langsiktige mål etter prosjektperioden

I Askøy kommune har vi definert følgende langsiktige mål for arbeidet:

- Sikre en samlet kommunal innsats som aktivt investerer i universell velferd for å minske sosial ulikhet
- Familiene skal møte en styrket innsats som hindrer at barn vokser opp i barnefattigdom over tid

- Barn som vokser opp med levekårsutfordringer skal ikke oppleve så store konsekvenser av dette fordi tjenester og lokalsamfunn rundt bidrar til å skape god helse, inkludering og trivsel for alle barn

Vi har drøftet at det ikke nødvendigvis er realistisk at færre barn og familier vil oppleve barnefattigdom i Askøy. Dette antall vil være påvirket av hvor mange flyktninger og innvandrere som kommer til kommunen og overordnede samfunnsforhold som utviklingen i arbeidsmarkedet og eventuell økning i antall arbeidsløse. Våre mål er derfor knyttet til forebygging i et bredt perspektiv der barnehager og skoler og samfunnet generelt kan bidra til å forebygge at barnefattigdom reproduseres og 'går i arv'. Det andre mål er knyttet til at barnefattigdommen skal vare i kortere tid. Familiene skal komme ut av barnefattigdommen først og fremst gjennom at foreldre kommer i aktivitet og arbeid og får stabile og tryggeboforhold. Det siste målet er knyttet til å minske konsekvensene av det å leve i barnefattigdom hvor tjenestene og samfunnet blir mer bevisst på barn i familier med levekårsutfordringer og legger til rette for inkludering og for å minske konsekvensene for de barn det gjelder.

3 Metodisk tilnærming

Det er prosjektgruppen for satsingen som har gjennomført datainnsamling, analyse og fremstilling.

Det er viktig å påpeke at den innsamling og analyse som er gjort er gjennomført med interne ressurser og kompetanse. Dette er ikke et forskningsarbeid, men et bilde av hvordan barnefattigdom ser ut på Askøy. Det skal gi et bilde av hvilke barn det gjelder og hvordan tjenestene oppfatter og jobber med disse utfordringer. Bildet skal danne grunnlag for å finne gode indikatorer som kan følges over tid og for å utvikle innsatsen for å bekjempe barnefattigdom og minske konsekvensen for de barn som vokser opp med levekårsutfordringer.

For å utarbeide dette 'bilde' har prosjektgruppen truffet noen metodiske valg. Det er 3 ting vi har ønsket å gjøre:

- Skaffe tallmateriale som kan beskrive hvem og hvor mange som vokser opp i familier med levekårsutfordringer på Askøy
- Intervjue tjenestene for å finne ut hvordan de forstår barnefattigdom og hvordan de jobber med dette og samhandler rundt disse familier
- Få innspill fra barn og unge om hvordan de forstår fattigdom og hvilke utfordringer de ser i forhold til dette på Askøy

På bakgrunn av dette har vi samlet inn statistiske data. De fleste av disse er hentet fra oversiktsdokumentet som Folkehelsekoordinator jobber med, men det er også supplert med lokalt tallmateriale. Det har vist seg å være vanskelig å innhente lokale tall på noen områder. Det vil også alltid være en viss mulighet for feilkilder i det datamateriale som er innsamlet. Det kan være registrert feil eller ulikt og det kan være talt feil. Det statiske grunnlag som er benyttet gjengir derfor ikke nødvendigvis «hele sannheten», men det gir oss et bilde som kan danne grunnlag for refleksjoner for det videre arbeidet.

I forhold til intervju med tjenestene har vi gjennomført kvalitative, semistrukturerte intervju ut fra en felles intervjuguide med følgende 6 spørsmål:

1. Hva forstår dere med begrepet barnefattigdom? – Hvilke barn er dette?

2. Hvordan har dere fokus på barnefattigdom i tjenesten?
    a. Hvordan ser dere disse barn (kartlegging, verktøy etc)
    b. Hvordan følger dere opp hvis dere ser familier med disse utfordringer? Og hvorfor?

3. Har tjenesten systemer/ordninger som er med å opprettholde barnefattigdom eller konsekvensene av barnefattigdom?

4. Har tjenesten systemer/ordninger som bidrar til å redusere barnefattigdom eller konsekvensen av barnefattigdom?

5. Er det noen tjenester du samhandler med når du ser disse familier/barn?
    a. Hvilke tilbud gir disse tjenester? / Hva samhandler dere om?

6. Har du og din tjeneste tilstrekkelig kunnskap om tjenestetilbudet i Askøy kommune som er rettet mot barn og barnefamilier som lever med barnefattigdom?

Vi har vært flere som har gjennomført intervjuene. Vi har tilstrebet å intervjue to og to, men det er ikke alltid det har vært mulig å få til og da har vi gjennomført intervjuene enkeltvis. Det er derfor også en metodisk utfordring at vi kan ha tilnærmet oss intervjuene noe ulikt. Intervjuspørsmålene har bidratt til en metodisk likhet selv om intervjuene er gjennomført av forskjellige personer, men det kan være forskjell fra intervjuer til intervjuer i forhold til hvor mye det er spurt inn til de ulike svar eksempelvis. Det er også alltid en metodisk utfordring i kvalitative intervju om man klarer å formulere spørsmål som gjør at man får svar på det man ønsker. Vi har valgt forholdsvis åpne spørsmålsformuleringer for å gi rom for tjenestene sine egne beskrivelser. Deltakerne har ikke sett intervjuguiden i forkant og det kan gjøre at de svarer ut fra det de kommer på der og da, men ikke nødvendigvis får alt som er relevant med fordi de ikke kommer på det i intervjusituasjonen. Den kvalitetssikring vi har gjort har vært å dobbelsjekke forståelser underveis i intervjuene og i noen grad gjennomgå poengene når intervjuet avsluttes. Vi har ikke sendt oppsummeringer av intervjuene ut for gjennomlesning i etterkant. Noen vil derfor kunne ha rettelser, men vi har forsøkt å skape et bilde ut fra intervjuene og ikke endelige sannheter. Om noen ønsker å utdype eller presisere noe vil det være god mulighet til dette i det videre arbeidet i forbindelse med tiltaksutvikling.

Når det gjelder samtaler med barn har dette vært gjennomført både med grupper av barnehagebarn og skolebarn på ungdomsskole, Ungdomskulturhuset Flimmer og elevråd. Det har også vært samtale med representanter fra kommunalt foreldreutvalg.

I samtalene med ungdom har vi latt oss inspirere av spørsmål Redd Barna har brukt til å snakke med barn og ungdom om barnefattigdom. Spørsmålene vi har stilt har vært:

- Hvordan tror dere det er å vokse opp i en familie med lite penger i Norge/ på Askøy?
- Hvordan tror dere de kan ha det i en familie med dårlig råd? -hva kan være vanskelig?
- Hva kan være vanskelig på skolen hvis familien har lite penger?
- Hvordan tror dere det kan være etter skoletid? - å delta i fritidsaktiviteter? - Å reise på tur/ferie?
- Hva kan vi gjøre for at det skal bli bedre?
- Fremtiden - hvordan tenker dere fremtiden vil bli for barn/ ungdom som vokser opp med lite penger?

Ungdommen fikk lese igjennom spørsmålene før selve samtalen med intervjuer rundt spørsmålene. De vi har intervjuet har kjent hverandre godt og i et av intervjuene viste deg seg at to av ungdommene beskrev egne erfaringer med det å vokse i familier med dårlig råd. Intervjuer kjenner disse ungdommer og samtalte med de i etterkant av gruppeintervjuet.

4 Hva er barnefattigdom?

Kjernebetydningen av begrepet barnefattigdom er knyttet til det å vokse opp i en familie med lav inntekt, dårlig råd og der av følgende levekårsutfordringer. Riksrevisjonen definerer barnefattigdom som *«et hushold som gjennom 3 år har hatt en gjennomsnittlig netto inntekt under 60 prosent av medianinntekt»* (Riksrevisjonens undersøking av barnefattigdom 2013-2014).

I barnefattigdomssatsingen har vi denne definisjonen som kjerneforståelse av begrepet barnefattigdom. Samtidig er det viktig å se andre typer fattigdom som kan føre til de samme konsekvenser for barn, selv om familien ikke er innenfor kjernedefinisjonen av begrepet.

Barnefattigdom og levekårsutfordringer handler om hva som virker på oss i hverdagen. Påvirkningsfaktorene er mange og spenner fra personlige egenskaper som alder og kjønn til samfunnsforhold som kultur, arbeid, bo- og nærmiljø, utdanning og sosiale nettverk. I arbeidet med levekårsutfordringer er dette faktorer som både fremmer og kan være hemmende på den enkeltes helse og trivsel. Dahlgren og Whitehead sin modell for påvirkningsfaktorer for helse beskriver dette:

I analysefasen har vi startet de kvalitative intervju med å spørre hvordan tjenesten forstår begrepet barnefattigdom og hvilke barn dette er, slik de ser det i egen tjeneste. Dette har vi gjort før vi har kommet med en definisjon eller avgrensninger av begrepet. Hensikten var å få et innblikk i hvordan tjenestene tenker om barnefattigdom og hvorvidt oppfattelsen av begrepet er samstemt eller varierer fra tjeneste til tjeneste.

Selv om det viser seg at begrepet barnefattigdom ikke er noe tjenestene har tenkt mye på eller vært særlig bevisste i forhold til så viser refleksjonene i intervjuene at det er en ganske lik oppfattelse av hvilke barn og utfordringer det er snakk om.

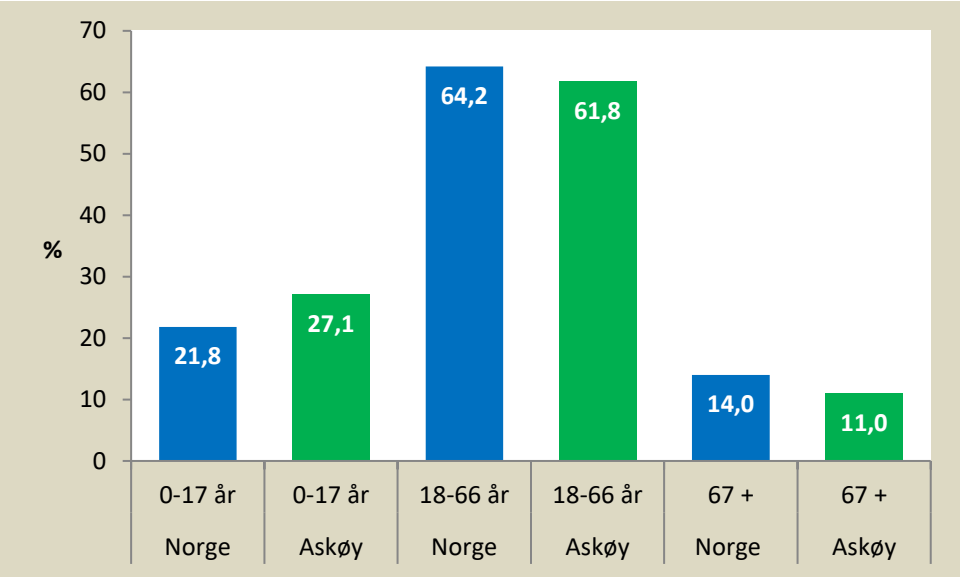
Det kommer frem i alle intervjuene at tjenestene først og fremst tenker barnefattigdom knyttet til lav inntekt og dårlig råd. Samtidig sier alle at det kan handle om mer end det, eller at barn kan oppleve de samme konsekvenser selv om foreldrene ikke har så dårlig råd. Her snakker tjenestene på ulike måter om det som kan sammenfattes som 3 former for fattigdom:

- **Faktisk, relativ fattigdom**; at familien har så lav inntekt at det ikke er tilstrekkelig og vil få konsekvenser for familiens og barnas muligheter
- **Fattigdom som følge av materiell feilprioritering**; de familier som egentlig har ok råd dersom pengene ble forvaltet fornuftig, men der pengene ikke prioriteres til barnas beste.
- **Åndelig fattigdom**; som kan handle om at barna ikke blir sett og fulgt opp. Det kan også handle om manglende kapasitet hos foreldre eller om kulturelle forskjeller som gjør at barn ekskluderes fra ulike sosiale fellesskaper.

Vi ser det som en styrke og et godt utgangspunkt at tjenestene i Askøy kommune har en ganske felles forståelse som tar utgangspunkt i lav inntekt men som samtidig har et bredere perspektiv som også rommer andre former for fattigdom.

5 Befolkningssammensetning

Pr 2015 var det 27 858 innbyggerne på Askøy.

Folkemengde 1. januar 2015, andel, aldersgruppert. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 07459.

Ved en aldersgruppering som i figuren over, ser vi at Askøy har i gjennomsnitt flere personer under 18 år sammenlignet med gjennomsnittstall for hele landet. For de andre aldersgrupperingene i figuren, har Askøy en lavere andel sammenlignet med landet for øvrig.

Blant de 27 858 innbyggerne på Askøy (2015), er 2 383 innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre (8,5 prosent av totalt antall innbyggere). Tabellen under viser fordelingen av utenlandske statsborgere bosatt på Askøy, rangert etter antall[1]:

	Land	Ant.			Land	Ant.			Land	Ant.			Land	Ant.
1.	Polen	528		**18.**	Romania	30		**36.**	Brasil	12		**54.**	Canada	6
2.	Litauen	219		**19.**	Usa	30		**37.**	Palestina	11		**56.**	Libya	5
3.	Tyskland	112		**20.**	Iran	29		**38.**	Syria	10		**57.**	Marokko	5
4.	Thailand	96		**21.**	Kongo	27		**39.**	Peru	9		**58.**	Namibia	5
5.	Irak	87		**22.**	Myanmar	24		**41.**	Sudan	8		**59.**	Tanzania	5
6.	Fillippinene	82		**23.**	Nederland	23		**42.**	Island	7		**60.**	India	5
7.	Storbritannia	78		**24.**	Sri Lanka	23		**43.**	Belgia	7		**61.**	Libanon	5

[1] Land som har to eller færre innbyggere på Askøy er ikke tatt med i oversikten.

8.	Eritrea	69		**26.**	Ungarn	20		**44.**	Hellas	7		**62.**	Cuba	5
9.	Sverige	68		**27.**	Bosnia-Herc.	20		**45.**	Italia	7		**63.**	Serbia	4
10.	Latvia	68		**28.**	Etiopia	19		**46.**	Tsjekkia	7		**64.**	Burundi	4
11.	Danmark	64		**29.**	Finland	16		**47.**	Pakistan	7		**65.**	Egypt	4
12.	Vietnam	53		**30.**	Estland	16		**48.**	Colombia	7		**66.**	Sør-Afrika	4
13.	Russland	51		**31.**	Spania	14		**49.**	Bulgaria	6		**67.**	Uganda	4
14.	Somalia	46		**32.**	Frankrike	13		**50.**	Irland	6		**68.**	Mexico	4
15.	Afghanistan	43		**33.**	Portugal	13		**51.**	Kenya	6		**69.**	Australia	4
16.	Kina	40		**34.**	Ukraina	12		**52.**	Israel	6		**70.**	New Zeal.	4
17.	Chile	40		**35.**	Slovakia	12		**53.**	Kirgisistan	6				
25.	Tyrkia	20		**40.**	Færøyene	8		**55.**	Sveits	5				

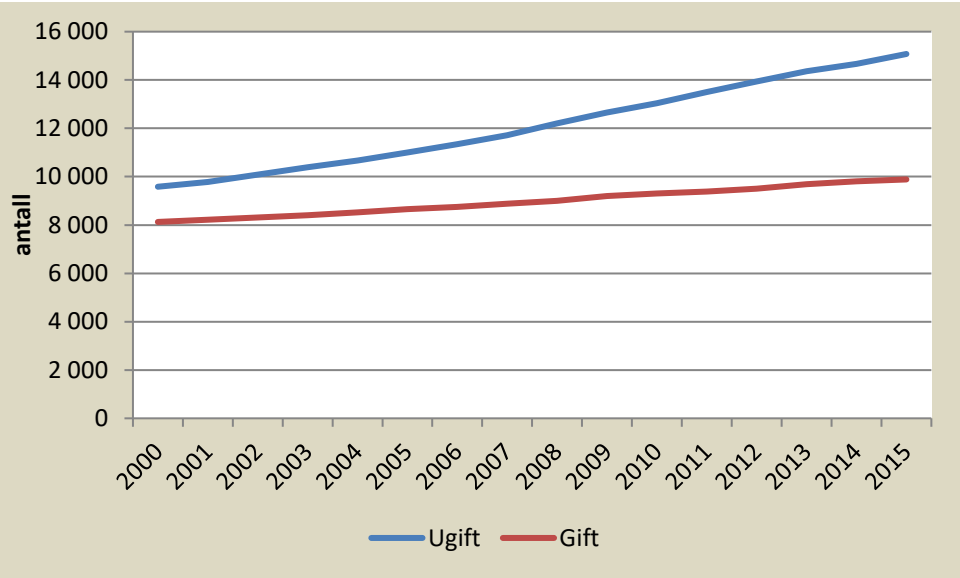
Hvis vi deler inn etter kjønn og alder, får vi følgende oversikt:

	Personer med innvandrerbakgrunn	
	Menn	**Kvinner**
0-5 år	112	84
6-15 år	126	117
16-19 år	41	51
20-25 år	73	81
26-66 år	887	737
67 + år	36	38

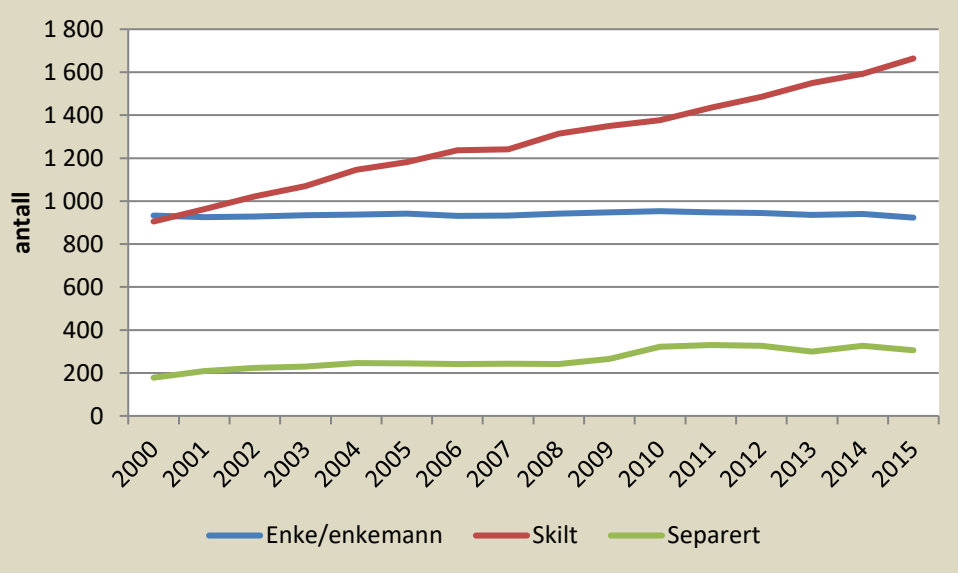
Tabell 4: Personer med innvandrerbakgrunn etter aldersgruppering og kjønn (innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre) på Askøy per 1. januar 2015. Kilde: Statistisk sentralbyrå (etter forespørsel per epost).

6 Familietyper

Fra tusenårsskiftet og til i dag, har det vært en endring i sivilstand blant innbyggerne i Askøy kommune. Den største endringen har vært i antall gifte og ugifte:

Figur 9: Folkemengde etter sivilstand – ugift og gift – på Askøy, 2000 - 2015. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 03027.

Figur 10: Folkemengde etter sivilstand – enke/enkemenn, skilt og separert – på Askøy, 2000 - 2015. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 03027.

Hvis vi ser på andel og sivil status blant Askøys innbyggere fra tusenårsskiftet til i dag, har

- andel ugifte **økt** med 5,1 prosentpoeng
- andel gifte **gått ned** med 5,3 prosentpoeng
- andel enker/enkemenn **gått ned** med 1,3 prosentpoeng
- andel skilte **økt** med 1,2 prosentpoeng
- andel separerte **økt** med 0,3 prosentpoeng.

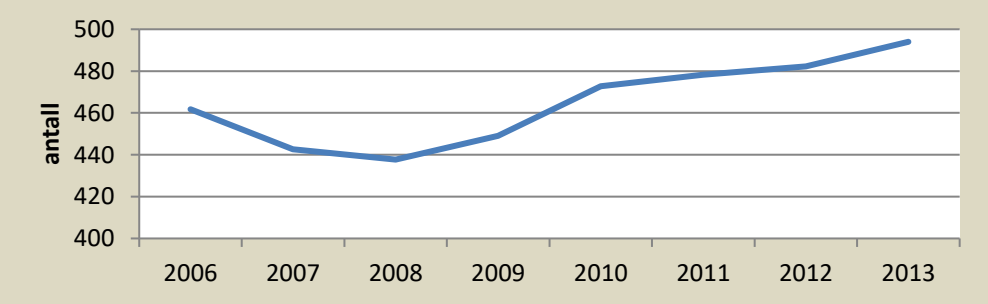
Det finnes mange og ulike familietyper på Askøy. Den familietypen som er størst, er enpersonsfamilien (enslige). Denne familietypen karakteriseres ved at man bor alene, uten barn. På Askøy bor 12,4 prosent av befolkningen alene:

Familietyper	Familier
Enpersonfamilie	3459
Par med små barn (yngste barn 0-5 år)	1738
Par med store barn (yngste barn 6-17 år)	1597
Mor/far med små barn (yngste barn 0-5 år)	208
Mor/far med store barn (yngste barn 6-17 år)	488
Par uten barn	2635
Par med voksne barn (yngste barn 18 år og over)	624
Andre familier; mor/far med voksne barn (yngste barn 18 år og over)	293

Tabell 6: Familietyper på Askøy, antall, 2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 06083.

Eneforsørgere

Eneforsørgere[2] er ingen ensartet gruppe. For noen kan det utgjøre en økonomisk belastning å være eneforsørger, enten dette er et resultat av familieoppløsning eller ikke. Analyser viser at eneforsørgere oftere har lavere inntekt enn husholdninger med flere voksne medlemmer.

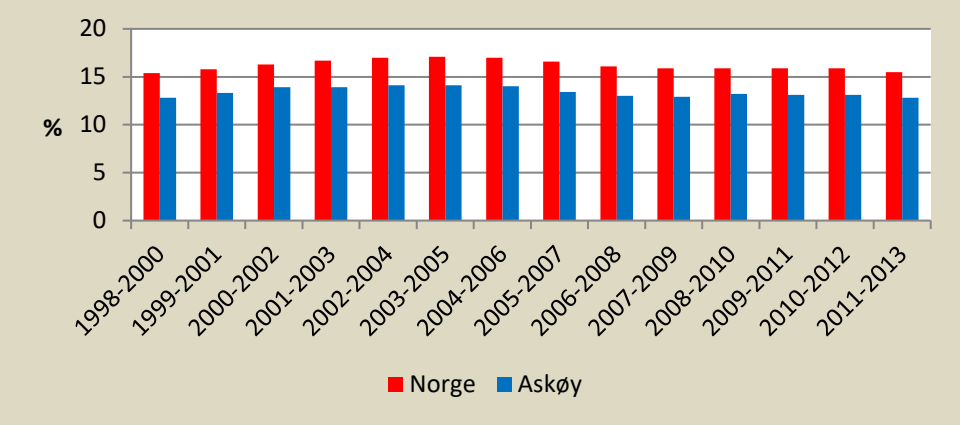

Figur 12: Antall eneforsørgere på Askøy under 45 år, 2006-2013 (tre års glidende gjennomsnitt). Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

For Askøy viser statistikken at 494 personer er eneforsørgere i 2013. I perioden 2006 til 2013 var det laveste registrerte antall eneforsørgere i 2008. Da hadde 437 personer ansvar for barn under 18 år.

[2] Eneforsørgere: personer med utvidet barnetrygd av alle barnetrygdmottakere (Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, FHI).

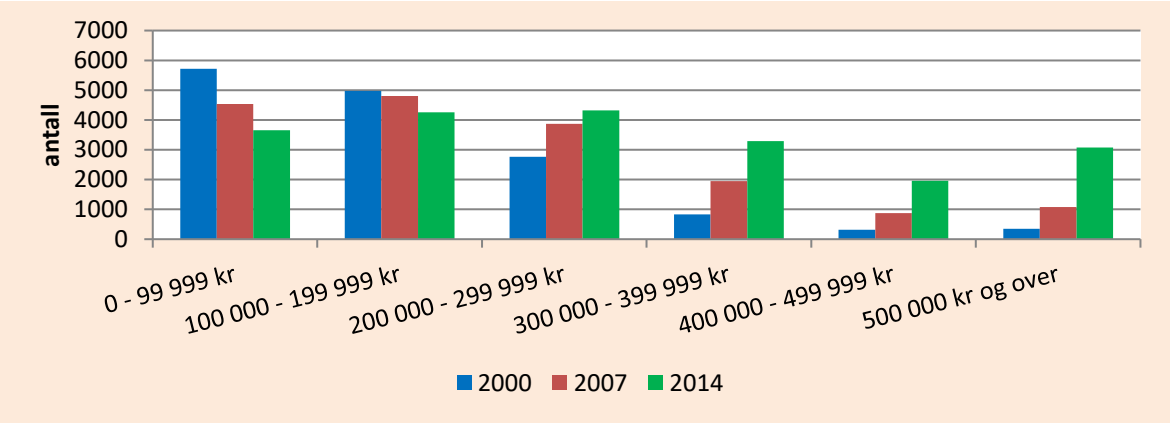
Når det gjelder barn av eneforsørgere, viser statistikken at omtrent 13 prosent av barna på Askøy har far eller mor som er eneforsørger. Andelen barn av eneforsørgere har vært stabil på Askøy de siste årene. Og er lavere end tallet for landet.

Figur 13: Andel barn (0-17 år) av eneforsørgere på Askøy, 2000-2013. Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

7 Inntekt

På Askøy har det vært en utvikling fra årtusenskiftet til i dag med at færre har alminnelig inntekt (etter særfradrag) som er under kr 200 000 per år. Tendensen er også at flere og flere har alminnelig årsinntekt over kr 200 000:

Figur 49: Alminnelig årsinntekt etter særfradrag på Askøy, 17 år og eldre, 2000, 2007 og 2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 08409.

Medianinntekten[3] for husholdninger på Askøy for 2014 er kr 596 000. Når vi sammenlikner oss med gjennomsnittet for Norge ser vi at vi ligger over landsgjennomsnittet. Utviklingen i medianinntekt de siste årene er omtrent den samme for Askøy og Norge; gjennomsnittlig medianinntekt i husholdninger øker.

Husholdninger og gjeld

I løpet av de siste fire årene, har det vært en relativt liten endring i hvor stor gjeld husholdningene på Askøy har. Hvis vi kan se en "trend", så er det at andelen husholdninger med *gjeld mindre eller lik samlet inntekt* har en nedgang på to prosentpoeng fra 2009 til 2014, mens husholdninger med *gjeld større enn tre ganger samlet inntekt* øker med tre prosentpoeng i samme tidsperiode. 14 prosent av husholdningene på Askøy har ingen gjeld (2014):

Lavinntekt

Inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse. Forskning har vist at det er en sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. Lav inntekt øker sannsynligheten for dårlig selvopplevd helse, sykdom og for tidlig død.

Med bakgrunn i dette, er det interessant å se på en husholdnings samlede inntekt. Det er utviklet et verktøy som kan benyttes for å kunne sammenligne husholdninger av forskjellig størrelse og sammensetning; EU-skala. EU-skalaen er mye brukt, og i følge den skalaen må en husholdning på to voksne ha 1,5 ganger inntekten til en enslig for å ha samme økonomiske levekår. Barn øker forbruksvektene med 0,3 slik at en husholdning på to voksne og to barn må ha en inntekt som er (1 + 0,5 + 0,3 + 0,3) ganger så stor som en enslig for å ha det like bra økonomisk (Kommunehelsa statistikkbank, folkehelseinstituttet).

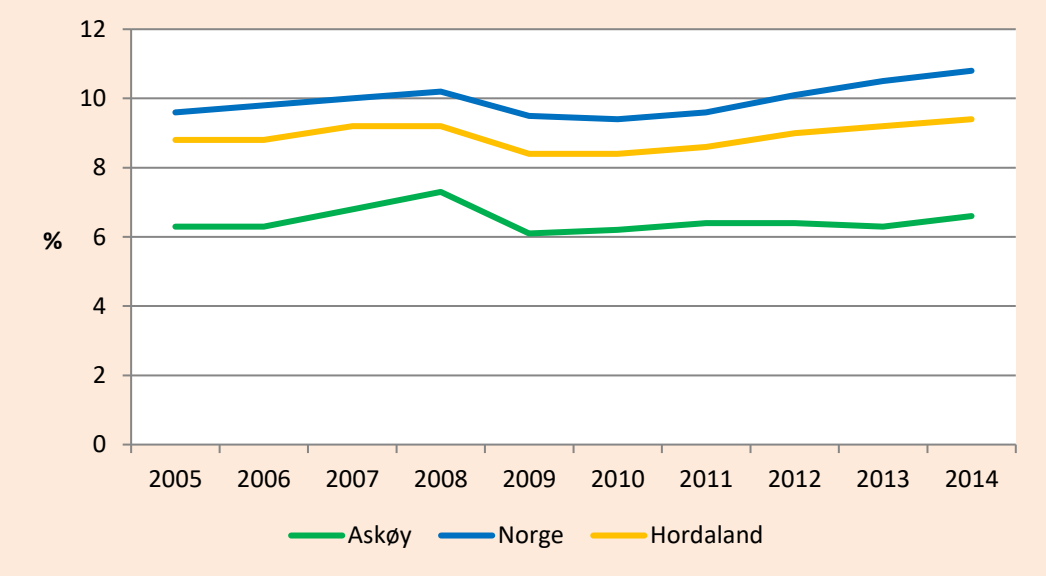
Hvis vi sammenligner oss med landsgjennomsnittet og fylkesgjennomsnittet, ligger Askøy lavere i andel husholdninger som har inntekt under 60 prosent av nasjonal medianinntekt:

	Andel husholdninger med lavinntekt (alle aldre)
Norge	10,8 prosent
Hordaland	9,4 prosent
Askøy	6,6 prosent

Tabell 11: Andel husholdninger med lavinntekt (under 60 prosent av nasjonal medianinntekt; EU-skala) på Askøy, i Hordaland og i Norge, 2014, alle aldre. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 06947.

[3] Medianinntekten er det inntektsbeløpet som deler befolkningen i to like store deler, etter at personene er sortert etter stigende inntekt. Det vil altså være like mange personer med en inntekt over som under medianinntekten. Inntekt etter skatt.

Tar vi et historisk tilbakeblikk på lavinntekt (under 60 prosent av nasjonal medianinntekt; EU-skala) for Askøy, Norge og Hordaland, har det vært små endringer i antall privathusholdninger med årlig inntekt under 60 prosent av medianinntekt. Av figur 53 ser vi at Askøy, «historisk» sett, ligger under andelen privathusholdninger med årlig inntekt under 60 prosent av nasjonalinntekt, sammenliknet med Norge og Hordaland:

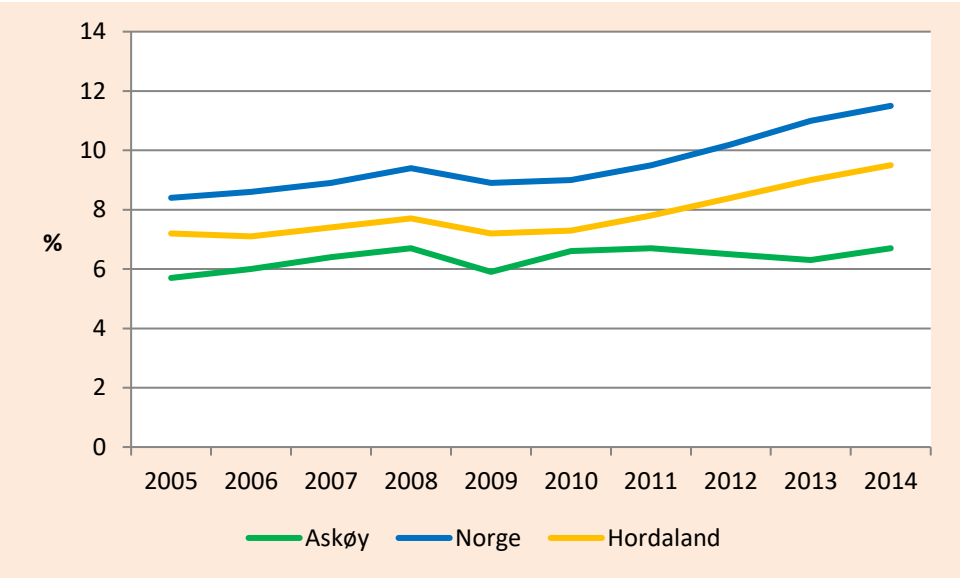
Figur 53: Privathusholdninger med årlig inntekt under 60 prosent av nasjonal medianinntekt, alle aldre, Norge, Hordaland og Askøy, 2005-2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 06947.

Ser vi på de mellom 0 og 17 år som bor i husholdninger på Askøy som er under lavinntektsgrensen på 60 prosent av nasjonal medianinntekt, ser vi at vi ligger lavere enn gjennomsnittet for Norge og Hordaland:

	Andel husholdninger med lavinntekt (personer under 18 år)
Norge	11,5 prosent
Hordaland	9,5 prosent
Askøy	6,7 prosent

Tabell 12: Personer under 18 år i privathusholdninger med lavinntekt (under 60 prosent av nasjonal medianinntekt; EU-skala), Askøy, Hordaland og Norge, 2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 08764.

En historisk fremstilling av tall for Norge, Hordaland og Askøy viser omtrent den samme tendensen som for privathusholdninger i alle aldre:

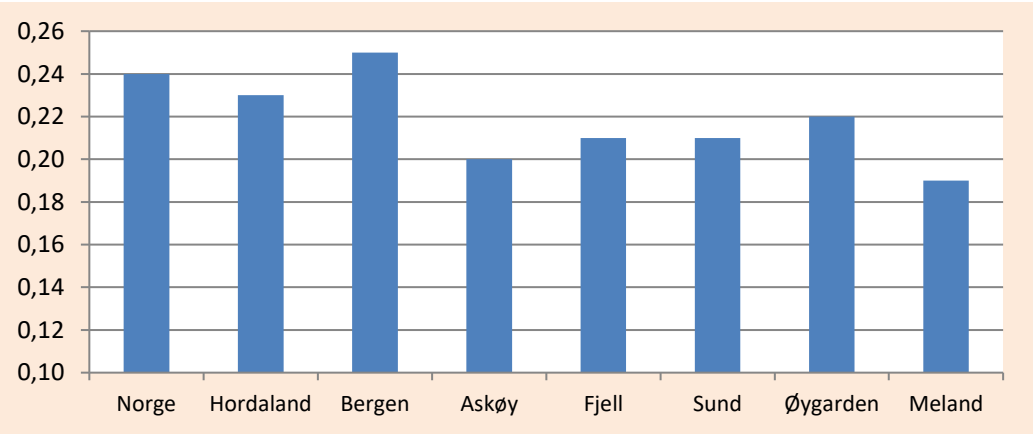

Figur 54: Personer under 18 år i privathusholdninger med inntekt under 60 prosent av nasjonal medianinntekt (EU-skala), 2005-2014, Askøy, Hordaland og Norge. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 08764.

Inntektsulikhet

I følge Folkehelseinstituttet kan stor inntektsulikhet i en kommune være en pekepinn på at det også er store sosiale helseforskjeller i kommunen. Særlig de siste ti årene har helseforskjellene økt, det gjelder både fysisk og psykisk helse, for både barn og voksne. Utjevning av sosiale helseforskjeller er en sentral oppgave og en viktig målsetting i Askøy kommunes folkehelsearbeid.

Med utgangspunkt i Gini-koeffisienten[4], får Askøy en verdi på 0,20. Denne verdien er lavere enn verdien for Norge og Hordaland. Verdien for Askøy er også lavere enn våre nabokommuner i vest:

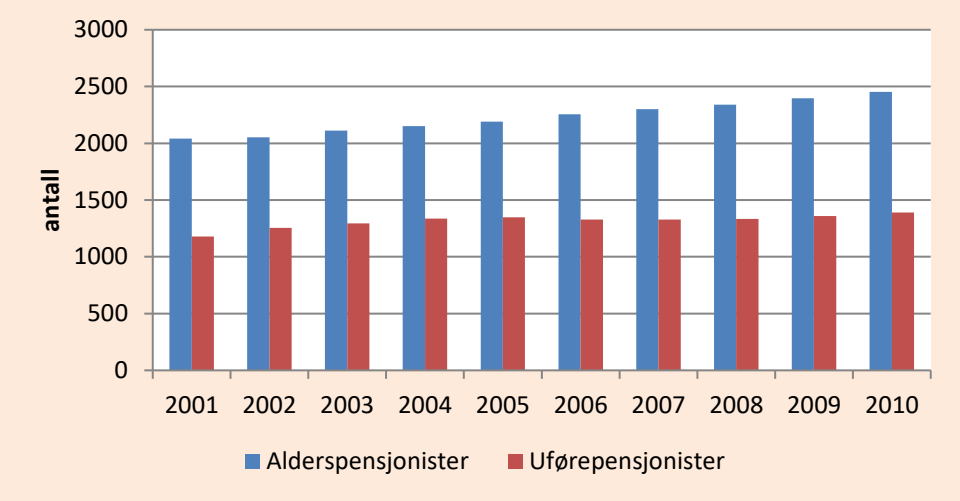

[4] Gini-koeffisienten beskriver inntektsulikhet og varierer fra 0 til 1. Jo større koeffisienten er, desto større er inntektsulikheten. Denne tar utgangspunkt i forholdet mellom de kumulative andelene av befolkningen rangert etter stigende inntekt, og den kumulative andelen av inntekten som de mottar.

Figur 55: Inntektsulikhet, beskrevet med Gini-koeffisient, for Norge, Hordaland, Bergen, Askøy, Fjell, Sund, Øygarden og Meland, i 2012. Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

Trygdemottakere

Antall trygdemottakere på Askøy, uførepensjonister og alderspensjonister, har økt siden tusenårsskiftet. Tall for 2010 viser at det på Askøy er 2 453 alderspensjonister og 1 391 uførepensjonister.

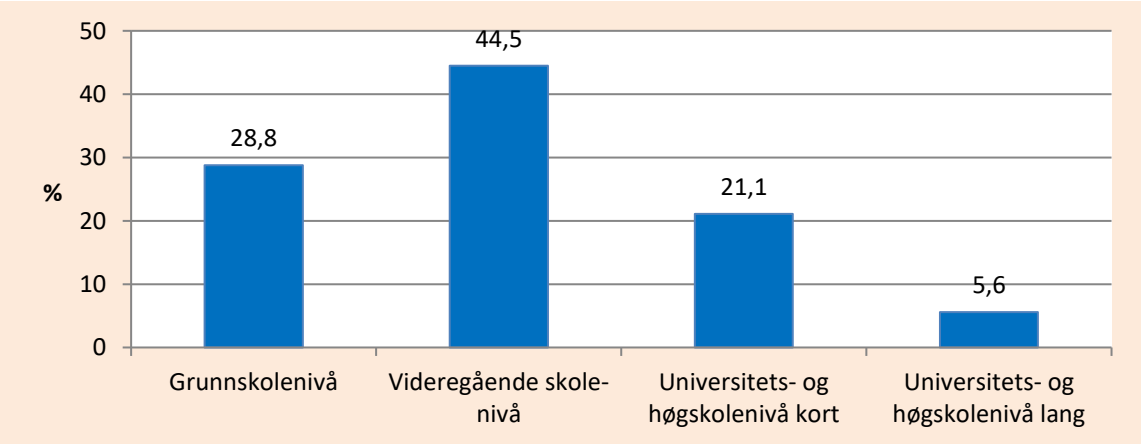

Figur 56: Antall alders- og uførepensjonister på Askøy, 2001 til 2010. Kilde: SSB Statistikkbanken tabell 03384.

Mens folketallet på Askøy fra 2001 til 2010 økte med 24,4 prosent, økte andelen alderspensjonister med 20,1 prosent og andelen uførepensjonister med 18,1 prosent i samme tidsrom.

8 Utdanning i befolkningen

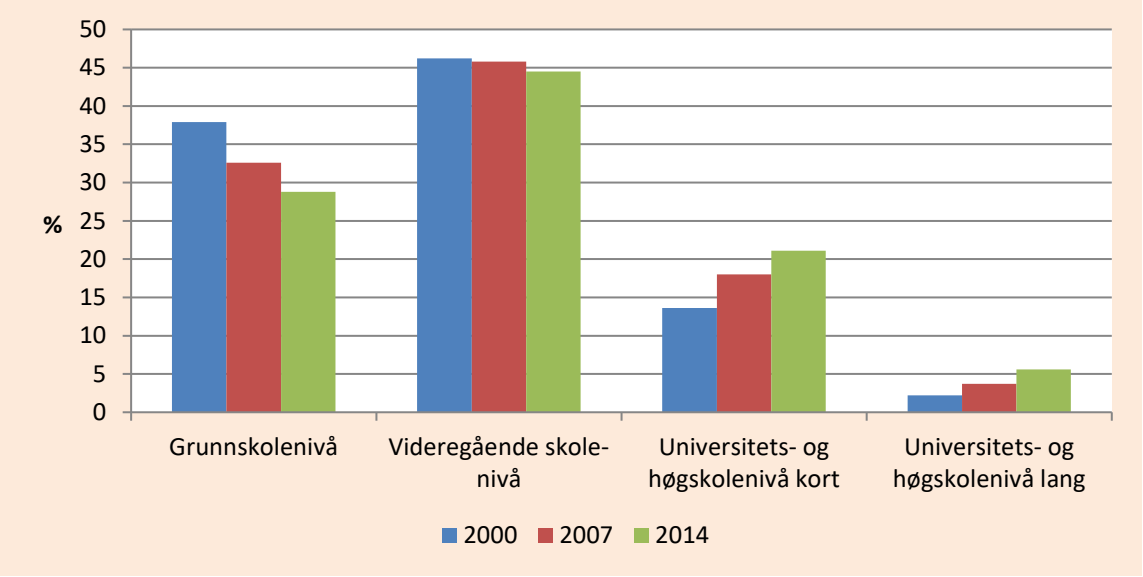
I folkehelsesammenheng er det veldokumenterte sammenhenger mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. Tabellen under viser utdanningsnivået for befolkningen på Askøy:

Figur 57: Utdanningsnivå for personer over 16 år på Askøy, 2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 09429.

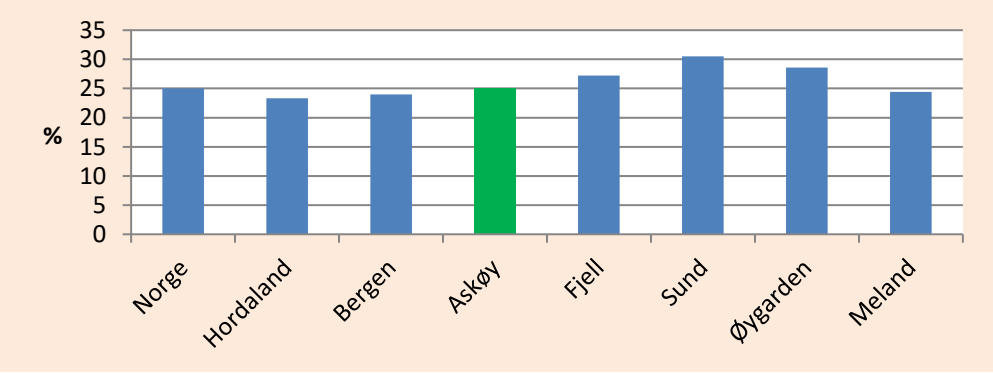
Dette er ikke vesentlig forskjellig for Hordaland fylke og landet ellers, men vi er at vi har en større andel med fullført grunnskole og videregående skole. Når det gjelder utdanningsnivå på nivå med universitet og høgskole, er vi på Askøy under lands- og fylkesgjennomsnitt (landsgjennomsnitt=8 %, Fylke= 8,4 %):

Hvis vi sammenligner andelen med de ulike nivåene av utdanning på Askøy, har det vært en endring fra tusenårsskiftet til i dag. Andelen med kun fullført grunnskolenivå har gått ned med 9,1 prosentpoeng og andelen med utdanning på videregående nivå har gått ned med 1,7 prosentpoeng. Andelen med utdanning på universitets- og høgskolenivå, opp til fire år og fire år eller mer, har gått opp med hhv 7,5 og 3,4 prosentpoeng fra 2000 til 2014:

Figur 58: Endring i utdanningsnivå for personer over 16 år på Askøy, 2000-2007-2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 09429.

Utdanning og utdanningsnivå henger sammen med frafall i videregående skole. Selv om andelen askøyværinger som har fullført videregående skole er høyere enn lands- og fylkesgjennomsnitt, er det fortsatt 25 prosent av oss som ikke har fullført videregående skole:

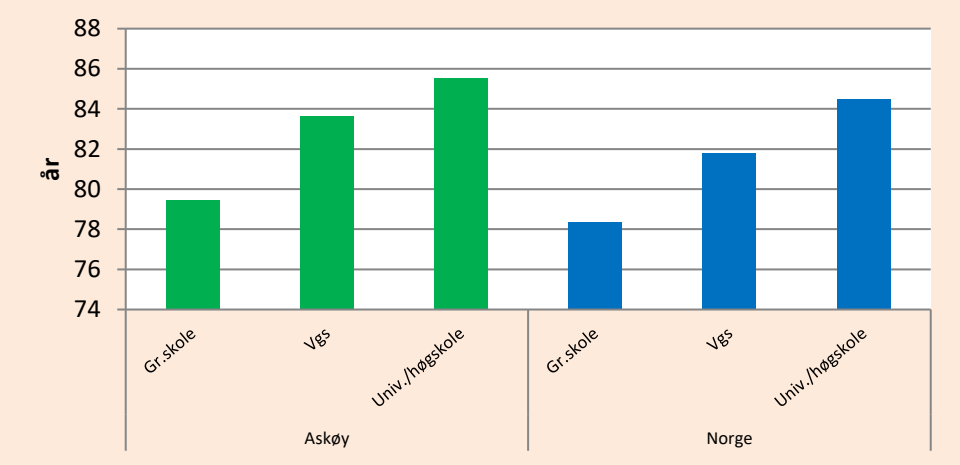
Figur 60: Frafall i videregående skole (andel) i Norge, Hordaland og utvalgte kommuner, 2012 (3 års glidende gjennomsnitt). Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

Figur 60 viser andelen elever som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse etter fem år og tar utgangspunkt i elevens bostedskommune det året hun eller han startet på grunnkurs i videregående opplæring. For Askøy sin del har det vært en liten nedgang i andelen som ikke fullfører videregående skole fra 2005 (26,4 prosent) til 2012 (25 prosent).

Utdanningsforskjell i forventet levealder

I Folkehelseprofilen for 2015, presenteres det for første gang en indikator som viser antall års forskjell i forventet levealder mellom den delen av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanning og den delen av befolkningen med videregående eller høyere utdanning.

Tall for Askøy viser at forventet levealder i befolkningen generelt øker (jf. 1.2 Levealder). Tallene viser også at forventet levealder, uansett utdanningsnivå, er generelt høyere på Askøy sammenlignet med gjennomsnitt for Norge. Forventet levealder for de på Askøy med fullført grunnskole, er på 79 år. Forventet levealder for de med fullført videregående skole er på 84 år og forventet levealder for de med fullført universitet eller høgskole, er på 86 år (rundet opp til nærmeste leveår):

Figur 61: Forventet levealder etter utdanning, Askøy og Norge 2012, beregnet ved hjelp av dødelighetstabell (15-års gjennomsnitt). Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

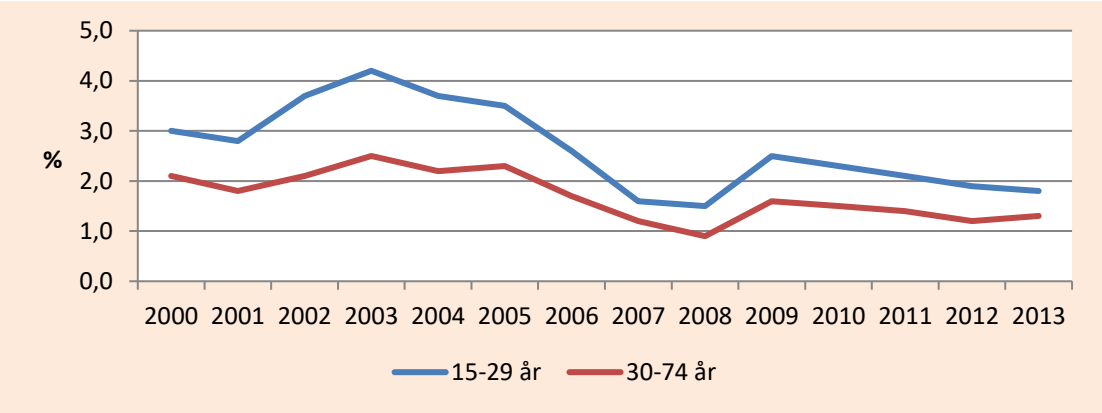
9 Arbeid

Arbeidsledighet[5]

Statistikk for arbeidsledighet fra tusenårsskiftet til 2013, viser at Askøy følger den samme trenden som for hele landet og for Hordaland. Ledigheten var størst på begynnelsen av 2000-tallet og har gått ned – for alle aldersgrupper – frem mot 2014. Antall registrerte arbeidsledige i prosent av befolkningen på

[5] Statistikken omfatter alle personer som står registrert i NAVs arbeidssøkerregister enten som helt arbeidsledig eller som deltaker på et arbeidsmarkedstiltak (vanlige arbeidssøkere i ordinære tiltak og yrkeshemmede i tiltak). Dette inkluderer også personer som identifiseres med såkalte D-nr i stedet for fødselsnummer, dvs. utenlandske personer uten oppholdstillatelse som er på korttidsopphold i Norge. Registrerte arbeidsledige omfatter i utgangspunktet alle aldre, men det er svært få under 16 år eller over 66 år.

Askøy (årlige tall), viser at arbeidsledigheten i utgangen av 2013 var lavere enn hva tilfellet var i starten av år 2000:

Figur 39: Antall arbeidsledige, inkl. deltakere på arbeidsmarkedstiltak, på Askøy, 2000-2013, begge kjønn, 15-29 år og 30-74 år. Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

Antallet arbeidsledige på Askøy er større for de mellom 15-29 år, sammenlignet med de mellom 30-74.

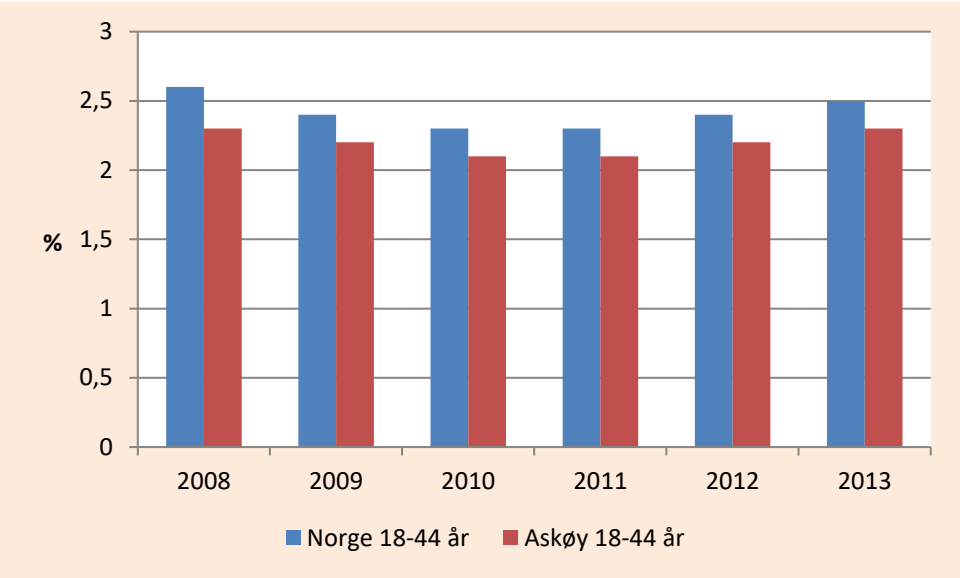
Tall for februar 2015 viser at 2,5 prosent av arbeidsstyrken på Askøy er helt ledig. Dette utgjør 358 personer. Endringen fra 2014 til 2015 er på 5 prosent. Til sammenligning er 2,7 prosent av arbeidsstyrken i hele Hordaland helt ledig og endringen fra 2014 er på 17 prosent (Kilde: Nav.no, Nav og samfunn). Det blir spennende å følge utviklingen fremover.

Vi vet ikke hvor mange av disse som er barnefamilier. Dette er tall vi gjerne skulle hatt for Askøy og som vi bør undersøke videre om det går an å lage et system som kan gi oss.

Uføretrygdede

Statistikken for uføretrygdede viser antall uføretrygdede og andel uføretrygdede i prosent av befolkningen i alderen 18 - t.o.m. 66 år. Statistikken viser 3 års glidende gjennomsnitt (dvs. gjennomsnitt for overlappende 3-årsperioder).

Statistikken for Askøy viser at vi, i et seksårsperspektiv, ligger under landsgjennomsnittet med hensyn til andel varige uføretrygdede. I 2013 er andelen uføretrygdede på Askøy, i aldersgruppen 18-44 år, på 2,3 prosent (av hele befolkningen):

Figur 40: Andel uføretrygdede (varig uførepensjon), menn og kvinner på Askøy og Norge, 18-44 år. Kilde: Kommunehelsa statistikkbank, Folkehelseinstituttet.

Når det gjelder aldersgruppen 45-66 år, ser vi at andelen med varig uførepensjon også her er lavere enn gjennomsnittet for Norge.

10 De minste barn

Gjennom kvalitative intervju med helsesøstre på helsestasjon og jordmødre har vi fått et bilde av oppfølgingen av de minste barn.

Jordmortjenesten

Jordmødrene samtaler med alle gravide rundt bla psykisk helse, nettverk, jobb og utdanning. Jordmor kan være den første den gravide åpner seg for og har mulighet for å se og avdekke mye. Det viser seg også at gravide ofte er veldig motivert for atferdsendring og ønsker råd og veiledning. Dersom noen av ulike årsaker er i en sårbar situasjon gis det tilbud om oppfølging i tiltaket 'Trygg start'. Dette tiltaket er bygget opp rundt prinsippene for programmet Nurse Family partnership som har dokumentert god forebyggende effekt for familier i risiko. Tilbudet som gis er tett oppfølging av jordmor og helsesøster i graviditet og av helsesøster etter fødsel og opp til barnets 2 års alder. Med dette tiltaket klarer man å fange opp sårbare familier og tilby en oppfølging som styrker de i foreldrerollen og bidrar til mestring og god tilknytning mellom spedbarn og foreldre. Jordmor opplever et tettere samarbeid med Barnevernet etter man begynte med TRYGG START. I Trygg start er det også et større fokus på levekår og økonomi end på vanlig helsestasjonsoppfølging.

Jordmortjenesten gir også råd om andre muligheter for hjelp og henviser videre ved behov. Samtidig formidler de at dersom det er behov for å få kontakt med NAV, tar dette dessverre altfor lang tid.

Jordmødrene opplever at de familier som vil kunne komme inn under et barnefattigdomsbegrep ofte trenger hjelp fra flere tjenester. Tjenesten samarbeider typisk med barnevernet, familieveileder Kari

Grønås, psykolog, NAV, politi, krisesenter, helsesøster, fastlege og videregående skole. I noen tjenester savner tjenesten faste kontaktpersoner som vil gjøre det enklere å få kontakt og bli hjulpet videre.

Helsestasjon

Levekår og økonomi er ikke et tema som tas opp rutinemessig på helsestasjonskontroller. Helsesøstre opplever at det snakkes ganske lite om levekår og økonomi da det er et sårt tema og utfordringer knyttet til dette fanges ikke opp systematisk. Samtidig har helsesøstrene erfaring med at når de først tar opp økonomi fordi de har fått en fornemmelse av at dette er en utfordring for familien så viser det seg ofte å være tilfelle og familien trenger hjelp til å bedre økonomi og levekår. I de tilfeller følger helsesøster opp på ulike måter, men utfordringen er at helsesøstrene pr i dag ikke opplever at de har godt nok kjennskap til hvilke rettigheter og muligheter som finnes og at det er vanskelig å få kontakt med andre tjenester, eksempelvis NAV, som kan hjelpe med å avklare disse ting i det enkelte tilfelle.

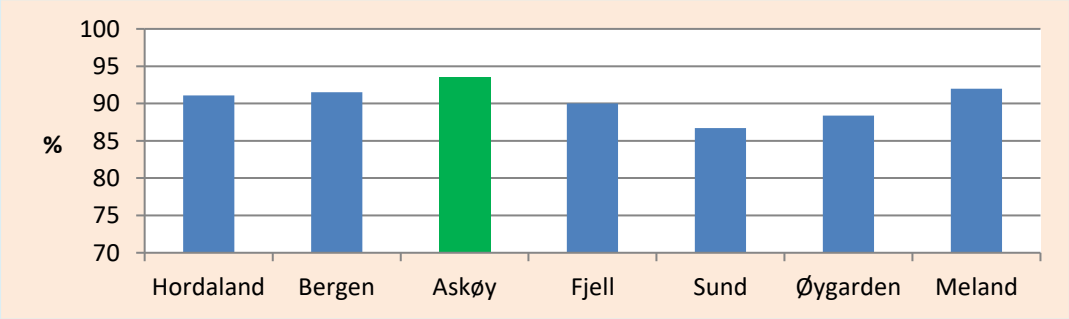
Det er samtidig mange sider ved helsestasjonstjenesten som bidrar til å minske sosial ulikhet. Tilbudet gir et gratis helsetilbud til alle barn. Et tilbud som foreldre automatisk blir kalt inn til og ikke selv må oppsøke. I tillegg får nesten alle familier hjemmebesøk av helsesøster i løpet av de første 2 uker. Hjemmebesøket kan bidra til å komme tettere på familien, etablere en god kontakt, men også bidra til å avdekke utfordringer i noe større grad end en konsultasjon på helsestasjon.

Barselgruppene på helsestasjon har også potensial til å danne nettverk i lokalmiljøet. Helsesøstre oppfordrer deltakerne i gruppen til å utveksle kontaktinformasjon og møtes utenom helsestasjonskontrollene. I mange tilfeller har helsesøstrene inntrykk av at dette skjer og at det bidrar til at mødre danner nye relasjoner og nettverk. Dette er positivt i et miljø som Askøy der en god del av barnefamiliene er tilflyttere og kan ha et lite nettverk i nærheten.

11 Barnehagebarn

Barnehagedekning

93,5 prosent av alle barn på Askøy mellom 1 og 5 år har barnehageplass (2014). Sammenligner vi med tall for hele Hordaland og enkelte omegnskommuner, ser vi at Askøy har en relativt stor andel barn i barnehage.

Figur 18: Andel barn, 1-5 år, med barnehageplass i forhold til innbyggere 1-5 år, 2014. Kilde: Statistikk.ivest.no, Hordaland fylkeskommune.

Hvis vi deler opp barnegruppen med barnehageplass i 1-2 år og 3-5 år, ser vi at andelen på Askøy er hhv. 89,7 prosent og 95,8 prosent. Sammenlignet med Hordaland og utvalgte kommuner, er Askøy omtrent på samme nivå når det gjelder «dekningsgrad» for de mellom 3-5 år. For barn i alderen 1-2 år, har vi en høyere andel barn i barnehage.

Når det gjelder andel minoritetsspråklige[6] barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn mellom 1 og 5 år, viser tall for Askøy at om lag 69 prosent av minoritetsspråklige barn (i forhold til barn med innvandrerbakgrunn[7]) i alderen 1-5 år går i barnehage. Hvis vi ser på andelen minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til alle barn i askøybarnehagen, er andelen 5,3 prosent i 2014 (Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 04903).

Barn uten barnehageplass

De barn som ikke går i barnehage er typisk barn under 1 år, barn som har hjemmeværende søsken (forelder er hjemme i permisjon med mindre søsken).
I denne analysen har vi ikke klart å kartlegge hvem disse barn er. Om det er barn i lavinntektsfamilier, barn med utenlandsk opprinnelse eller om det er ressurssterke familier som prioriterer det slik. Dette vil være en interessant indikator å følge opp for å kunne ha et bedre overblikk og eventuell oppfølging.

Siden kontantstøtteloven ble endret 1. august 2012 og kontstantstøtte for 2 åringer ble avviklet vedtok Askøy for barnehageåret 2013/2014 en kommunal kontantstøtteordning a 3300 kr pr måned for barn i alderen 24-35 måneder. Denne ordningen ble imidlertid avviklet etter valget i 2015.

Totalt har 32 barn i alderen 24 – 35 måneder fått tildelt kommunal kontantstøtte i perioden 19.8.2013 – 1.9.2015.
Pr. september 2015 var det 7 barn som mottok kommunal kontantstøtte. Perioden får tildeling strekker seg fra 1 uke til 12 måneder. Flest barn har fått tildelt støtten i en til seks måneder.

Praksis for registrering og oppfølging av barn som ikke har barnehageplass er kartlagt gjennom samtale med fagsjef for fagavdeling barnehage og ledende helsesøster.

Helsesøster spør foreldre på 15 måneders kontroll om barnet har barnehageplass, hvis de ikke har barnehageplass blir de rutinemessig kalt inn til 18 måneders kontroll på helsestasjonen. Det er imidlertid ikke et system for å registrere dette på en måte som gjør at det går an å skaffe seg en oversikt over hvilke barn det gjelder.

Helsesøster for flyktninger hjelper til med å søke barnehageplass for alle nyankomne og dem som trenger hjelp til dette. Hun kan og bistå ved søknad om bytte av barnehage m.m.

[6] Minoritetsspråklige barn i barnehage er antall barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk (SSB).
[7] Barn med innvandrerbakgrunn omfatter barn som har innvandret, og norskfødte med utenlandske foreldre (SSB).

Opptakskriterier

Det finnes kriterier som gjør at noen barn har prioritet ved barnehageopptak. Det er følgende lovpålagte og kommunale kriterier for prioritet:

Lovpålagte kriterier for prioritet:

- Barn med nedsatt funksjonsevne knyttet til § 13 i Lov om barnehager.
- Krav til dokumentasjon: Skriftlig attest fra lege/psykolog, logoped, PPT og/eller sosiale medisinske institusjoner.
- Barn som omfattes av §§ 4-4 annet og fjerde ledd og 4-12 i Lov om barneverntjenester.
  Krav om dokumentasjon: Vedtak fra barneverntjenesten.

Kommunale kriterier for prioritet i tillegg til de lovpålagte (disse må også dokumenteres).

- Barn som er i en vanskelig livssituasjon pga sykdom og lignende. og/eller sosiale vansker, eller av andre grunner har særlige behov. (20)
- Barn som har hatt permisjon fra tildelt barnehageplass.
- Barn hvor begge foreldrene er tospråklige/fremmedspråklige, med unntak av svensk, dansk og samisk.(40)
- Barn av eneforsørgere som er arbeidssøkende, i arbeid eller utdanning. (30)
- Søsken av barn som allerede har plass i den omsøkte barnehagen.(50)

Det avholdes et møte mellom Fagavdeling barnehage og PPT, helsesøster, barnevernet, fysio- og ergoterapitjenesten, kommunepsykolog osv for å sikre prioriterte søkere barnehageplass. Det informeres også om hva som kreves i forhold til dokumentasjon om prioritet fra sakkyndig instans.

De private barnehagene kan ha egne opptakskriterier men ifølge barnehagesjefen følger mange de kommunale kriteriene. Dette gjør også at det ikke er noen særlig forskjell på hvilke barn som får plass hvor. Det er ikke slik at det kun er kommunale barnehager som har kriterier som prioriterer eksempelvis barn av tospråklige foreldre og arbeidssøkende eneforsørgere som i så fall kunne føre til at disse barn ble samlet i noen få barnehager.

Minoritetsspråklige

Pr. 25.09.15 var det 113 minoritetsspråklige barn i barnehagen. Av disse fikk 31 særskilt tilbud om språkstimulering.

Når det gjelder bruk av tolk og informasjons på flere språk peker tilbakemeldinger på at bruken varierer noe. De fleste melder tilbake at informasjon oversettes til engelsk og polsk. Tolk har i liten grad blitt benyttet på foreldremøter. Barnehagene opplyser at behovet ikke er så stort nå, men at det varierer fra år til år.
Skjema for startsamtaler er tilgjengelig på engelsk og polsk i tillegg til norsk.

Foreldrebetaling og redusert betaling

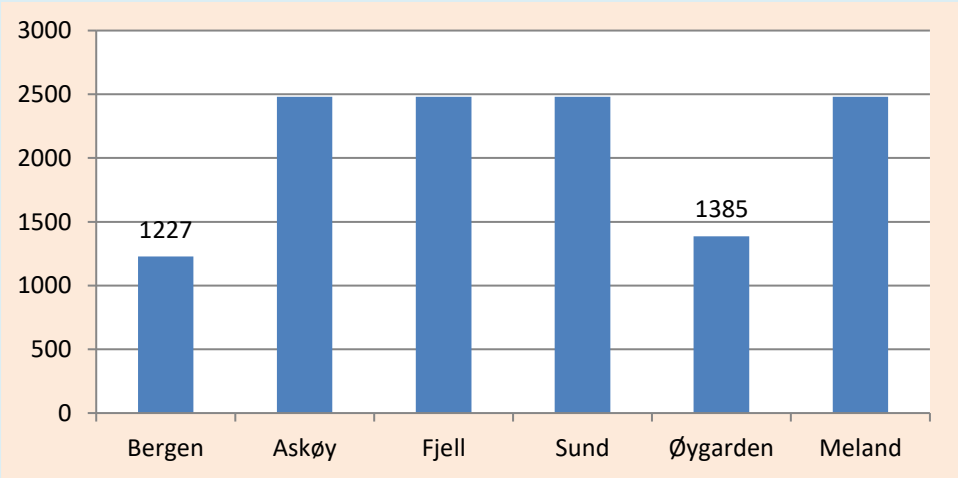
Fra 1. januar 2016 er kostnaden med å ha barn i barnehagen på Askøy kr 2 655,- per måned for hel plass. Prisen er lik i kommunal og privat barnehage.

Fra 1. mai 2015 er det innført en ny nasjonal ordning for reduksjon av foreldrebetalingen i barnehagene. Den går ut på at ingen husholdninger skal betale mer enn 6 prosent av inntekten sin for en barnehageplass. Hvis man er i målgruppen for å få redusert foreldrebetaling, må det søkes Askøy kommune om dette. Grensen for redusert foreldrebetaling er en inntekt på 473.000 kr. I Askøy er det 29 barn der det er søkt om og fått innvilget redusert foreldrebetaling

Fra 1. august 2015 har alle 4- og 5-åringer, og barn med utsatt skolestart, som bor i husholdninger med lav inntekt (mindre enn kr 405 000) rett til å få 20 timers gratis oppholdstid i barnehage per uke. Barn som har rett på gratis kjernetid, har også rett på reduksjon i foreldrebetalingen. F.o.m. mai 2015 t.o.m. februar 2016 er det 69 barn under ordningen med redusert foreldrebetaling. 22 av disse har innvandrerbakgrunn. Det er 17 barn under ordningen med gratis kjernetid. Disse er en del av det samlede tallet på 69 barn med redusert foreldrebetaling.

De fleste barnehager melder tilbake at de har opplyst på foreldremøte om mulighetene for redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid. Noen melder også at det står opplyst om dette på deres hjemmeside.

Hvis vi sammenligner oss med andre kommuner, er månedssatsen for foreldrebetaling omtrent den samme (2014-tall). Mens Askøy, Fjell, Sund og Meland har samme foreldrebetaling uansett en families årsinntekt, har Bergen og Øygarden vesentlig lavere månedssats for familier med årsinntekt under kr 200 000 (SSB Statistikkbanken, tabell 04691):

Figur 20: Foreldrebetaling i barnehage, 2014. Månedssats, årsinntekt under kr 200 000, fulltidsopphold (100 prosent). Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 04691.

Manglende betaling for barnehageplass

I skriv fra Utdanningsdirektoratet står det at barnets rett til barnehageplass står sterkt selv ved manglende betaling for barnehageplass. Dersom et barn mister en barnehageplass som følge av betalingsmislighold, understrekes det at barnet ikke mister retten til barnehageplass. Foreldrene kan søke ved neste opptak og kommunen skal i denne sammenheng oppfylle retten til plass, uavhengig om

det er ubetalte betalingsforpliktelser fra en tidligere barnehageplass. Man må søke å finne løsninger for nedbetaling.

Vi har gjennomført en rundspørring blant de private barnehager i forhold til rutiner ved manglende betaling av barnehageplass. Kun 7 av 18 private barnehager har besvart henvendelsen. Informasjonen er derfor ikke nødvendigvis dekkende for alle private barnehager i Askøy, men blant de som har svart er det et ganske likt bilde.

Problemstillingen med manglende betaling er kjent for barnehagene. En av barnehagene anslår at det gjelder 1-2 i året. De øvrige sier ikke noe om omfang men tilbakemeldingene viser at det er en utfordring de møter og håndterer.

Det ser ut for at de private barnehager har vedtekter og rutiner som sier at konsekvensen av manglende foreldrebetaling kan være at barnet mister plassen. Utenom én barnehage som har hatt ett tilfelle sier alle barnehager at det ikke har vært tilfeller der barnet har mistet plassen. I stedet er fokus på å finne løsninger slik at barnet kan fortsette i barnehagen. Her benytter barnehagene seg av følgende:

- God dialog med foresatte
- Veiledning ifht å søke om gratis kjernetid og redusert foreldrebetaling
- Lager individuelle betalingsordninger
- Samarbeid med barnevernet i spesielle tilfeller

Andre kostnader i barnehagen

Utleie av barnehage

Her finnes ingen retningslinjer. Det er opp til styrer eller eier å vurdere om man skal kreve betaling. I de kommunale barnehagene er det som regel gratis.

Tur/matkasse.

Det ser ut for at de fleste barnehagene har et skille mellom matpenger og turpenger. De fleste samler inn matpenger, og de fleste melder tilbake at de av og til, eller en gang i året samler inn turpenger. Matpenger går til å dekke melk, smøremat, varm mat og frukt. De fleste barnehager har ordninger der foreldrene står for å samle inn turpenger. I forhold til matpenger ligger beløpet mellom 300-350 kr som i de fleste barnehager samles inn over giro. Barnehagene har ikke mottatt tilbakemeldinger fra foreldre om at de ikke har råd. I enkelte barnehager har barna med frukt hjemmefra, så deler man på dette ved måltidene.

Andre utgifter i barnehagen

Å delta på felles arrangementer i barnehagen koster ikke penger, men de fleste barnehager sier at de har fellesarrangementer der det samles inn penger gjennom kjøp av mat, lodd og ting barna har laget. I disse tilfeller går pengene til veldedige formål. Mange barnehager ser ut for å ha laget ordninger der foreldrene selv bestemmer hva de vil betale for eksempelvis ting barna har laget. Det er alltid foreldre

som ikke deltar på slike arrangementer. Det er vanskelig å vite om det handler om økonomi. Der foreldrene ikke deltar, får barna mat eller en liten ting som er laget av noen av barna i barnehagen.

men barnehagene kan ikke si om det virker som det handler om økonomi. Der foreldrene ikke deltar får barna delta og får mat som det ellers skulle betales for.

Noen barnehager nevner også at det er blitt samlet inn midler til oppgradering av barnehagens uteområder i regi av foreldrerådet.

Temaarrangementer i barnehagen som inkluderer utkledning kan også være en utgiftspost for foreldre. Noen barnehager peker på at de oppfordrer foreldre til ikke å kjøpe dyre kostymer. Noen lager kostymer i barnehagen, eller har utstyr til utlån for de som ønsker det.

Fødselsdager

Barn i barnehage blir ofte invitert i fødselsdager til hverandre. I noen barnehager har foreldrene blitt enige om en makspris for hva gavene skal koste. I de tilfeller ligger grensen på 100 kr.

Dugnader

Dugnad er ganske vanlig i mange barnehager, der foreldre bidrar med å vedlikeholde og forbedre utearealer.

Klær og utstyr

Det er til enhver tid barn som mangler forskjellig utstyr i barnehagen. Barnehagene melder at de vanskelig kan si om dette handler om økonomi. Man har nok et inntrykk av at det i all hovedsak handler om forglemmelser. Det varierer mellom barnehagene hva de har til rådighet for barn som må låne utstyr. De fleste har klær, yttertøy, noen sko mv.

Vi ser også barnehager som har laget mer systematiske ordninger i forhold til klær og utstyr. Noen har vogner og vognposer til soving, andre har ski til rådighet. Eksempelvis har en barnehage 6-10 par ski med skisko i ulike størrelse som barna kan bruke i barnehagen for å få erfaring med å gå på ski og som kan lånes ut i helger/ferier til foreldre.

En barnehage har laget en ordning med «Arvesøsken». Der «parrer» de barn som vokser ut av sine klær med barn som trenger noen å arve fra. Vi har da egne skjema der foreldre skriver om de har noe å gi vekk eller om de ønsker å arve.

Mat i barnehagen

Barnehagene sier at de har fokus på sunn mat. I de fleste barnehager har barna med seg matpakke hvis de spiser frokost i barnehagen. Smørelunsj og frukt får de typisk i barnehagen. De fleste barnehager har også et varmt måltid 1-2 ganger i uken.

Fokus på temaet barnefattigdom

Barnehagene gir uttrykk for at barnefattigdom er et tema de i liten grad har hatt systematisk fokus på. De har sett og håndtert enkeltbarn og familier der dette har vært en utfordring, men de har ikke vært veldig bevisste eller hatt fokus på disse barn og familier. De gir også uttrykk for at det i liten grad kommer tydelig frem i barnehagen. Dette mener de også handler om at det er tabubelagt å snakke om dårlig råd. Det er vanskelig for foreldre å si i fra om at de ikke har råd til å betale for ulike aktiviteter, klær eller utstyr.

«Dette er et kjempespennende og viktig prosjekt. Det har satt i gang en del refleksjoner her i personalgruppen […] Godt at dette blir satt på agendaen!

Barnehagene gir samtidig uttrykk for at de ønsker mer og kompetanse vedrørende tema. De gir tilbakemeldinger om at de synes barnefattigdomsprosjektet er en viktig satsing å delta i og at det er nødvendig å sette fokus på barnefattigdom. I den sammenheng gir de også uttrykk for at det er nødvendig å jobbe med holdningene blant de voksne. I tillegg trenger man bedre oversikt over de tilbud som finnes i kommunen.

Når det gjelder å fange opp familier med ulike utfordringer opplever barnehagene at de ellers har god kompetanse, gode rutiner og et godt samarbeid med andre tjenester. Her trekker de frem startsamtalen som en god metode for å snakke med foreldre om utfordringer når barnet starter i barnehage. Også tverrfaglige ressursteam, konsultasjonsteam, drøftinger med andre tjenester og handlingsveileder bidrar til at barnehagene ser utsatte barn og vet hvor de kan få hjelp til å håndtere bekymringer.

Noen barnehager melder at de opplyser foreldre om mulighet for redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid på første foreldremøte om høsten og at det også står på hjemmesiden. Noen nevner også at de i aktuelle tilfelle tar opp tema om fritidsaktiviteter i foreldresamtale, gir råd om hvor man kan delta gratis eller til en «billig penge».

Andre nevner at de i samtalene bevisstgjør foreldrene på viktigheten av at barnet kommer i barnehagen. De spør foreldre om det er noe barnehagen kan bidra med for at det skal bli lettere å levere eller lignende. Alle barnehager noterer fravær hver dag, og tar kontakt med foreldre som ikke melder fra selv.

12 Skolebarn

Nedenstående er basert på innspill fra fagsjef, alle skolene, rektorkollegiet og FAU.

«I dagens Norge er fattigdom å ikke kunne være med på det samme som de fleste barn kan være med på, eks turer til ulike aktiviteter og opplevelser. Det å ikke ha råd til å gå i bursdag fordi man ikke har penger til gaver til bursdagsbarnet. Det er ikke et tema i personalet, men vi snakker/samarbeider hvis vi vet at noen elever har utfordringer hjemme.»

Temaet barnefattigdom i skolen

I kartleggingen sier skolene og PPT at samlet sett har det vært lite, og lite systematisk, fokus på barnefattigdom. Likevel har de ved nærmere drøfting den samme forståelse av barnefattigdom som de øvrige tjenester.

Skolene formidler også, som andre tjenester, at de ikke opplever å ha tilstrekkelig kunnskap om det samlede tjenestetilbudet i kommunen som kan hjelpe barn som vokser opp i levekårsutsatte familier.

Samtidig er skolene involvert rundt de elever som har utfordringer på flere områder. Her samarbeides med andre tjenester. Skolene har ikke som barnehagene en type samtale som systematisk tar opp tema knyttet til hjemmeforhold og utfordring. Likevel nevner ungdomsskolene at første utviklingssamtale i 8. klasse er en samtale for å bli kjent, der lærer av og til kan avdekke noen utfordringer. Barnehage og skole har også gode rutiner for overgangen som skal bidra til å lette overgangen og gi grunnlag for en god skolestart og nødvendig oppfølging ved behov.

Representanter fra foreldreutvalg (FAU) sier at man ikke har hatt spesielt fokus på disse utfordringene. Det har tilsynelatende vært enighet om at det er greit å samle inn noen penger som kan brukes som et gode i klassen. De nevner samtidig at det kan være ømtålig å snakke om fattigdom. Og da også spesielt med tanke på levekårsutfordringer med omsorg, helse og mangel på opplevelser. De peker på at det er viktig å snakke med barna sine om holdninger, slik at ikke foreldre er med på å bidra til at egne barn ekskluderer andre barn. Foreldreutvalget skal jobbe med det psykososiale miljøet i klassen. Et eksempel er å jobbe med tiltak for å motvirke mobbing. Det blir viktig å jobbe med å inkludere alle.

Gratisprinsippet i skolen

Det er kommet følgende nye retningslinjer for skoleturer, ekskursjoner og leiropphold i 2015 som presiserer gratisprinsippet :

Disse retningslinjene gjelder ved alle turer, ekskursjoner og leirskoleopphold i regi av skolene i Askøy kommune.

Retningslinjene har sitt grunnlag i Opplæringsloven § 2-15, forskrift til opplæringsloven § 12-1 og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler.

Grunnskoleopplæringen skal være gratis. Dette gjelder alle deler av opplæringen, også skoleturer og alle kostnader forbundet med turen. Det er ikke anledning til å kreve foreldrebetaling, og foreldre må heller ikke føle seg presset til å betale. Pengegaver må baseres på reell frivillighet, og gå til en felles tur-kasse uten binding til enkeltelev. Det skal ikke gjøres kjent hvem som gir pengegaver.

Elever kan bidra med dugnad for å finansiere skoleturer. Alle dugnadsinntekter skal gå til felleskassen. Dugnadsarbeidet bør foregå på en inkluderende måte for å styrke samholdet i klassen. Elever som ikke gjør dugnad skal ikke ekskluderes fra turen.

Dersom skolen mottar støtte fra bedrifter o. a. kan det ikke knyttes vilkår om gjenytelser i form av f. eks. reklame.

Gratisprinsippet kan ikke omgås ved å la foreldre arrangere skoleturen dersom skoletid brukes.

Kollektive permisjonssøknader for å omgå gratisprinsippet skal ikke innvilges.

Det er fortsatt utfordringer med 'gratisprinsippet' i skolene. Eksempelvis når det gjelder avslutninger, fester og aktiviteter av ulike slag, så koster dette penger. Prisene varierer.

Det er også klassekasse på en del skoler. Dette blir samlet inn i regi av foreldre i hver klasse eller i regi av FAU. Det er typisk sagt at pengen skal gå til felles gode for klassen, eksempelvis avslutninger, juleverksted. Hilsen til lærer ved jul/sommer. Noen melder om at «klassen står fritt» til hva pengene skal brukes til. Beløpene fra 100-200 pr halvår som foreldre betaler til konto eller leverer i konvolutt. Det er også kasser på SFO enkelte steder. FAU opplever sjelden at foreldre stiller spørsmålstegn ved disse ordninger. Noen samler også inn penger på andre måter, for eksempel fra panting eller salg eller salg av toalettpapir, vaskemidler, mat og liknende.

Elever som mangler utstyr

Skolene beskriver at en del barn mangler klær, eller har klær som egner seg dårlig ut fra årstiden. Det kan være utfordrende for skolen å vite hva som er årsaken. Har barn og unge glemt klær hjemme, ønsker de ikke å kle seg etter årstiden, eller er det faktisk slik at man ikke har tilstrekkelig med klær. Skolen sier at de har kjennskap til noen elever der økonomi er en årsak til at barnet mangler utstyr. Samtidig ser de at mange går med klær som ikke passer til årstid og vær. Det er mer regelen enn unntak, og det kan handle om mote.

Det varierer fra skole til skole hvor mye klær og utstyr som er til lån.

På noen skoler er det rutiner som fører til at de som ikke har med nødvendig utstyr til gymaktiviteter ikke kan delta og må sitte og se på. Andre steder melder at man har en alternativ aktivitet. Andre steder ordner man dette ved at eleven får låne gjenglemt utstyr eller utstyr fra andre. Som regel ordner det seg etter at man har tatt opp disse utfordringene med foreldrene. For noen kan det likevel oppleves som flaut å si at man ikke har penger til å kjøpe nødvendig klær og utstyr til barna.

Når det gjelder digitale media, skal det være et vist antall av utstyr på skolene. Det blir allikevel utfordringer for dem som for eksempel ikke har pc hjemme. Skolene formidler at det gjelder 'en del barn'. Disse kan få utfordringer med å gjøre lekser hjemme og får også utfordringer med å delta i den sosiale virksomheten som foregår på sosiale media. Med hensyn til lekser så forsøker man å få til at de gjør lekser på skole eller deltar i leksehjelp. På grunn av denne utfordringen og at det gjelder en del elever formidler skolene at det bør komme flere og bedre løsninger på nettet og læringsplattformer som tar hensyn til dette. Det er vanskelig når en har en PC og to til tre barn som skal inn på læringsplattformen « It's learning». Noen har nettbrett, men dette fungerer ikke alltid like greit i forhold til de digitale læringsplattformene.

Barnetrinnet har ofte liggende nødvendig utstyr som blyant, viskelær og linjal, mens annet utstyr som passer, linjal og kalkulator må kjøpes.

Noen melder at det kan varierer hvor vidt barna har med seg matpakke på skolen. De fleste skoler og SFO melder om at de tilbyr knekkebrød eller annen enkel mat dersom barna ikke har med mat. På SFO varierer det om man serverer mat. Noen serverer mat og varm mat enkelte ukedager og i tilegg frukt. Noen steder betaler foreldre ekstra for at det blir kjøpt inn frukt.

Skolene peker også på at de ser at ekstra foreldrebetaling blir et press. De ser eksempelvis utfordringer i forbindelse med fødselsdager og andre aktiviteter på fritiden.

Motepress

I samtalene rundt temaet barnefattigdom har motepress kommet opp mange ganger. Også skolene sier at de ser at noen elever er utsatt for kroppspress og forventningspress og at det er press på klær og mote. Likevel varierer dette og det virker som det er stor forskjell fra skole til skole og i overgangen fra barneskole til ungdomsskole. Noen skoler sier at de oppfatter lite snakk i korridorene om klær og mote, men at de tenker at dette foregår på sosiale medier. Andre skoler peker på at de allerede på barnetrinnet registrerer at det går noen elever med dyre klær og at det er mye fokus på mote.

Bruk av skolens lokaler

Skoleanlegg, rom og utstyr kan leies og lånes ut til lag og organisasjoner som gir tilbud innen kultur og idrett i henhold til rammer satt av kommunestyret. Det er gratis utlån til alle møter og arrangementer som skole eller samarbeidsorganene står bak, kommunale møter og arrangement, politiske møter, møter i arbeidstakerorganisasjonene, kulturskoleaktiviteter, virksomhet etter Voksenopplæringsloven, øvinger til kor og korps(hverdager), arrangement som for eksempel 17.mai og organisajonsarbeid som for eksempel kurs, øvinger og idrettsaktiviteter for barn og unge tom. 19 år.
For all utleie som ikke er nevnt over, skal det kreves leie etter satser som kommunestyret fastsetter. Rektor ved den enkelte skole avgjør søknader om fast leie og lån av skoleanlegg, rom og utstyr for ett skoleår om gangen. Fagsjef skole er ankeinstans. Plan for fast utleie og utlån legges fram som melding for samarbeidsutvalget ved skolen.

Rektor kan også leie eller låne ut skoleanlegg, rom og utstyr utenom den fast oppsatte planen for skoleåret.

Trivsel og skolemiljø

Ved siden av hjemmemiljøet, er skolen den viktigste sosiale arenaen for barn og unge. I opplæringsloven (kapittel 9a) står det at alle elever i grunnskoler og videregående skoler har rett til ett godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Denne formuleringen understreker at skolemiljøet har stor betydning for elevenes generelle trivsel og læringsresultater.

I tillegg til trivsel, læringsresultater og evne til å mestre skoledagen, er det rimelig å anta at skolemiljøet vil kunne ha konsekvenser for den enkeltes fremtidige helse blant annet som følge av mobbing eller isolering. En studie utført av Folkehelseinstituttet blant nærmere 9000 ungdommer og deres foreldre,

peker ut problemer med skoleresultater og mobbing på skolen som viktige risikofaktorer for psykiske vansker blant ungdom[8].

For å finne ut hvordan elevene i grunnskolen på Askøy har det, brukes Utdanningsdirektoratets Elev- og Foreldreundersøkelse. Disse undersøkelsene bidrar til at elever og elevenes foreldre kan få si sin mening om læring og trivsel på skolen.

Det skal i denne sammenheng ikke gis en grundig gjennomgang av tallene for Askøy. Skolenes kvalitetsmelding og folkehelseoversikten inneholder en del tal som kan gi et bilde. Generelt kan det sies at ungdom både nasjonalt og på Askøy markerer høyt for trivsel. På en skala fra 1-5 der 5 er best er snittet for 10. trinn på Askøy 4,1, mens det for landet er 4,2. Når det gjelder mobbing har vi over en årrekke kommet litt dårligere ut end det nasjonale gjennomsnitt. Når skoleavdelingen går gjennom tallmaterialet finner de at sirka 100 elever opplever seg mobbet i Askøyskolen. Det er enighet om at dette tall er for stort og det er startet en stor satsing gjennom programmet "Et mobbefritt samfunn" som skal sette fokus på dette. Vi vet ikke om de barn som opplever seg mobbet i Askøyskolen er barn fra familier med levekårsutfordringer. Det vi vet fra oppsummering av nasjonale Ungdataundersøkelser er ungdom som i disse undersøkelser rapporterer at de opplever at familien har dårlig råd rapporterer om opplevd mobbing 3-4 ganger så mye som ungdom i familier som har god råd. Så vet vi også at noe at det viktigste for å forebygge barnefattigdom er at ungdom gjennomfører skole og utdannelse og noe av det viktigste i forhold til dette er å trives på skolen. De som opplever seg mobbet vil i større grad falle fra og slite med å gjennomføre utdanningsløp. Arbeidet med inkludering og trivsel i skolene er derfor viktig i arbeidet mot barnefattigdom.

12.1.1.1.1 Trivsel

Trives du på skolen?	2013-14	2014-15
Askøy 7. trinn	4,2	4,3
Nasjonalt 7. trinn	4,4	4,4
Askøy 10. trinn	3,9	4,1
Nasjonalt 10. trinn	4,2	4,2

[8] Myklestad, I, Røysamb E., Tambs K. (2011) *Risk and protective factors for psychological distressamong adolescents: a family study in the Nord-Trøndelag Health Study*. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. DOI 10.1007/s00127-011-0380-x.

12.1.1.1.2 Mobbing

Mobbing på skolen*	2013-14	2014-15
Askøy 7. trinn	6,1 %	6,1 %
Nasjonalt 7. trinn	5,4 %	4,8 %
Askøy 10. trinn	8,8 %	4,1 %
Nasjonalt 10. trinn	5,0 %	4,7 %

*Andel elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere (prosent)

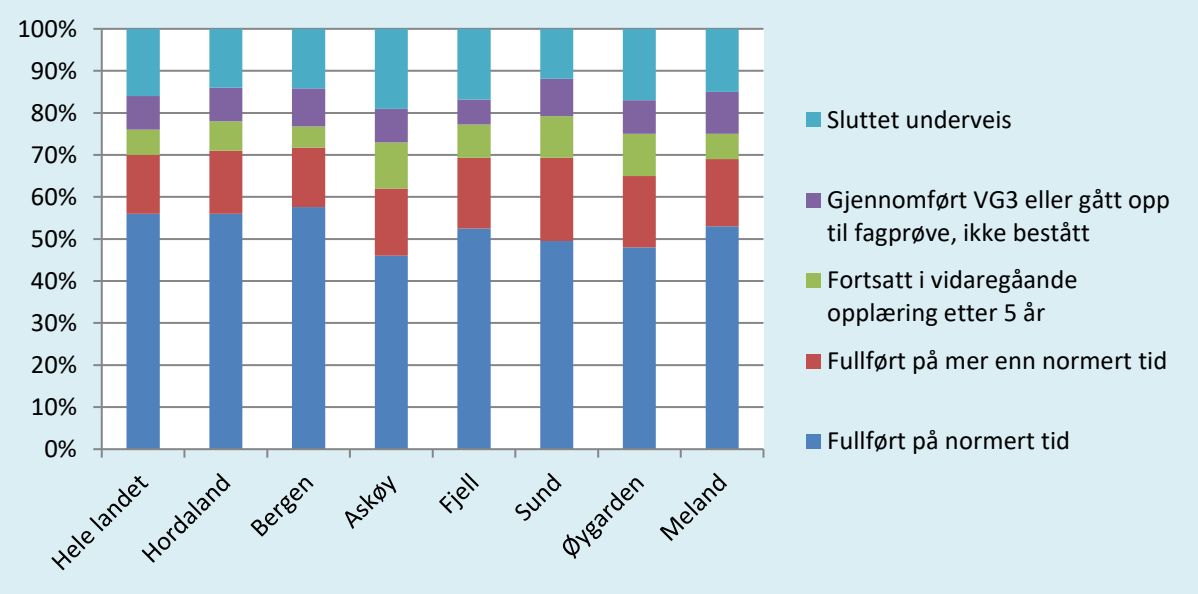
Fravær og skolevegrinsprosjektet

Det er faste rutiner for å notere dersom barn har fravær fra skolen. Det er gjennomgang av disse rutinene flere ganger i året. Likevel varierer det litt hva skolene sier ifht egen praksis for oppfølging. Noen sier at fravær blir tatt opp med foreldrene etter kort tid mens andre formidler at lærer tar kontakt med foreldre hvis det ikke er gitt beskjed eller ved høyt fravær. Noen elever med høyt fravær er det vanskelig å hjelpe. Det er som regel komplekse problemstillinger der flere hjelpeinstanser er inne.

Det er satt fokus på fravær og skolevegring. PPT har eksempelvis startet opp et nettverk for skoler i samarbeid med helsesøster og kommunepsykolog.

Videregående skole og frafall

Figur 87 viser gjennomføringsgraden blant elever i videregående skole på Askøy sammenlignet med hele landet, fylket og kommunene i sammenligningsutvalget:

Figur 87: Gjennomføringsgrad blant elever i videregående skole per 2014, for elevkullet som startet i 2009. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 08775 og tabell 10972.

SFO

På Askøy går 62 prosent av alle elever i 1.-4. trinn på SFO (100-prosents plass). Sammenlikner vi med andre kommuner i vest, ligger vi omtrent på samme nivå.

For å dekke utgiftene til SFO, kan kommunene kreve foreldrebetaling. Sammenlikner vi med Bergen og Fjell kommuner, ligger Askøy litt over i foreldrebetaling – både for oppholdstid under og over 10 timer per uke:

Kommune	Foreldrebetaling SFO, per mnd (oppholdstid 10 t/uke)	Foreldrebetaling SFO, per mnd (oppholdstid 20 t/uke)
Askøy	2 198,-	2 884,-
Bergen	1 900,-*	2 435,-
Fjell	1 820,-	2 420,-

*Tabell 8: Foreldrebetaling SFO, ukentlig oppholdstid 10 og 20 timer, kr/md, 2014. Kilde: De ulike kommuners internettsider. *Maks 15 timer per uke.*

Ved manglende betaling på SFO forsøker man å få til gode nedbetalingsordninger, men man er kjent med at barn har mistet sin SFO plass.

13 Flyktninger

I nedenstående er det brukt tall fra bosetting av flyktninger fra og med 2009 til og med 2015. Flyktningtjenesten har ansvar for å bosette voksne flyktninger og flyktningfamilier og barnevernstjenesten har ansvar for å bosette enslige mindreårige flyktninger.

I denne perioden har Askøy bosatt 31 familier med barn. 11 av disse er familier med enslig forsørger. Det er 83 barn totalt i perioden, noen av disse barna er født etter at foreldrene/forelderen ble bosatt i kommunen og noen er kommet på familiegjenforening. I samme periode har vi bosatt 18 enslige mindreårige.

Status pr 15.10.15 er at 13 av familiene er i gang med introduksjonsprogrammet. De resterende familier har gjennomført programmet. I 12 av familiene er foreldrene kommet i jobb, enten helt eller delvis. De resterende 6 kan leve på andre trygdeytelser eller ha sosialhjelp som inntektskilde.

I følge NAV viser tall på sosialhjelp følgende:

Mottatt økonomisk sosialhjelp ved utgangen av	2015	2014	2013
Flyktningfamilier	3	7	8

Da det er snakk om få barnefamilier pr år har vi valgt ikke å ta ut hvor mange pr år som er enslige forsørgere. Totalt sett ser vi at det er en overvekt av enslige forsørgere som mottar økonomisk sosialhjelp. Vi ser og at for enkelte familier som er i introduksjonsprogram er ikke introduksjonsstønaden av slik størrelse at den er tilstrekkelig for å dekke et forsvarlig livsopphold. Dette til tross for at deltakere både får dekket utgifter til barnehage og SFO. Kommunen har og innført kommunal bostøtte for gruppen, som sier at en rimelig andel av introduksjonsstønaden skal gå til boutgifter. I 2015 var egenandelen for enslige kr 3000 pr måned og kr 5000 for ektepar. Videre sier ikke statistikken noe om de har løpende sosialhjelp, om de har supplerende sosialhjelp da inntekten deres ikke er tilstrekkelig til å dekke et forsvarlig livsopphold eller om de har søkt om støtte for eksempel til fritidsaktiviteter eller lignende.

Utfordringer

Flyktningtjenesten fremhever at flyktninger er en sårbar gruppe når det gjelder barnefattigdom og faren for at barna ekskluderes fra viktige sosiale arenaer. Dette handler i stor grad om økonomi, men det er også andre ting som kan være med å forsterke dette. Helsesøster for flyktninger presiserer og at hun tenker først og fremst på økonomisk fattigdom når hun tenker på flyktninger. Økonomi gjør at flyktningbarn kan gå glipp av materielle goder og dermed sette begrensninger for barna sosialt sett. Økonomi påvirker valg familiene tar både i forhold til mat, klær, bolig, utdanning og deltakelse på aktiviteter. Å leve med begrensede økonomiske ressurser kan og få helsemessige konsekvenser både fysisk og psykisk. Store barnefamilier og enslige forsørgere er særlig utsatt. Noen foreldre velger vekk kostbare aktiviteter for barna fordi det vil bli en for stor kostnad og gi tilbudet til alle barna.

Flyktningtjenesten påpeker at det og er et kulturelt aspekt som handler om at en del familier ikke har kultur for å oppsøke arrangementer, steder og sosiale arenaer som vi tenker vil være gode arenaer for integrering. Det betyr ikke at de ikke har et nettverk, men kanskje at de i stor grad omgås sine egne landsmenn.

De største utfordringene i forhold til integrering er å kvalifisere foreldrene så de kan gi bedre oppvekstsvilkår for sine barn. Hvis ikke disse barn skal vokse opp med barnefattigdom og sosial ulikhet krever det at foreldrene kvalifiserer seg for å komme inn på det norske arbeidsmarked. Det har i Norge generelt vært stort fokus på at det er viktig å få kvinnen ut i arbeid. I Askøy opplever vi i liten grad at de ikke deltar i tiltak, men ser at brudd i kvalifiseringsløp på grunn av barnefødsler kan være et hinder for integreringen. Vi har for eksempel ikke åpen barnehage hvor foreldre og barna kan gå. Åpen barnehage kan være en arena for å styrke integreringsarbeidet i forhold til å etablere nettverk, få kjennskap til norske kultur og oppdragerroller og mulighet for å praktisere norsk.

Det er også en utfordring å få barna inkludert på fritidsarenaer og andre sosiale sammenhenger for barn som bursdager mv. Her er økonomi en av barrierene for deltakelse, men også det og trygge foreldrene slik at de lar barna delta er en utfordring. Flyktningtjenesten veileder i forhold til barna sin deltakelse på fritiden dersom familien bringer opp dette. Det er også mulig å bidra til å dekke utgifter til deltakelse, men det er ikke slik at tjenesten har et eget budsjett til dette. Manglende budsjett til dette vanskeliggjør

veiledningsbiten. Vanskelig å veilede til noe når familien ikke har økonomiske midler. De kan søke NAV om dekning, men det er ingen garanti. I et barneperspektiv og integreringsperspektiv burde tjenesten hatt egne midler til å dekke støtte til fritidsaktiviteter.

Kulturavdelingen har en medarbeider i 40 % stilling som jobber på bestilling fra flyktningtjenesten. Denne skal jobbe for at flyktninger kommer til å delta i fritidsaktiviteter. Erfaringen er at for å få voksne og barn i denne målgruppen inn i lag og organisasjoner må noen følge de opp, spesielt i startfasen. Når dette gjøres så lykkes man, men ellers er det vanskelig. Det har de siste 1,5 år ikke vært kontinuitet i fht hvem som har besatt stillingen og det gjør at den i denne perioden har måttet 'bygges opp på nytt'.

I de tilfellene vi bosetter barnefamilier har vi et særlig tett samarbeid med helsesøster for flyktninger, barnehage, skole og boligavdelingen. I bosettingsfasen prøver avdelingen å ha et barneperspektiv og finne gode løsninger både med tanke på bomiljø, barnehageplass og skoleplass.

Høsten 2015 fikk kommunen utvidet helsesøsterstillingen til flyktninger fra en 50 % stilling til en 100 % stilling. Stillingen er fordelt på to personer og det er tenkt at ca 40 % av stillingen skal ha et særlig fokus på barnefamilier. Helsesøster som besitter denne stillingen er og tilknyttet kommunens Trygg Start. At kommunen har egne helsesøsterstillinger knyttet til bosetting og oppfølging av flyktninger er et viktig virkemiddel. Helsesøster er i en «nøytral» posisjon. De kommer tett på fra begynnelsen og blir derfor lett å ta kontakt med. Videre er helsesøster tilgjengelig på voksenopplæringen ukentlig. Dette gir voksne flyktninger mulighet til å ta kontakt både i forhold til egen og barns helse.

I Askøy kommune er det slik at flyktningtjenesten dekker utgifter til barnehage og SFO. Dette dekkes utfra en tanke om at foreldrene skal ha mulighet til å delta i introduksjonsordningen. Det kan oppleves som utfordrende at støtten ikke gis fordi at barnet har et reelt behov for å bli integrert, ha omgang med andre barn i samme alder og er en viktig arena for språkstimulering av det norske språk.

Høsten 2015 ble det startet ICDP grupper for flyktninger i Askøy kommune. Vi har i denne perioden sertifisert en ICDP veileder fra Somalia sammen med helsesøster for flyktninger. De har i etterkant drevet gruppetilbud for en somalisk gruppe foreldre. Tanken med å sertifisere ICDP veiledere og gjennomføre ICDP grupper for familier med utenlandsk bakgrunn er å styrke deres rolle som foreldre og rollemodeller i det norske samfunn. Vi tenker at dette kan være et virkemiddel som kan bidra til at denne gruppen blir i mindre grad disponert for barnefattigdom.

Når det gjelder deltakelse av fritidsaktiviteter informerer tjenesten om muligheten for dette. Det blir og formidlet kontakt mellom flyktninger generelt og kulturarbeider for flyktninger. Videre arrangerer flyktningtjenesten en sommerleir «Camp Herdla for flerkulturelle» for voksne og barn i fra skolealder og oppover hver sommer. Målet med uken er å gi barn i sammen med foreldre positive fritids opplevelser, hvor lek og friluftsliv står i fokus. Dette tiltaket har vært en suksess og brukerevalueringene sier at ca halvparten av alle deltakerne har benyttet Herdla som friluftsområde i etterkant, til fiske, picknick, et egnet område for å lære barn å sykle m.m.

I tradisjonell økonomisk forstand tenker vi ikke at enslige mindreårige er fattige så lenge de er under omsorgen av barnevernet. De kan likevel være fattige i forhold til at de mangler nærfamilie rundt seg.

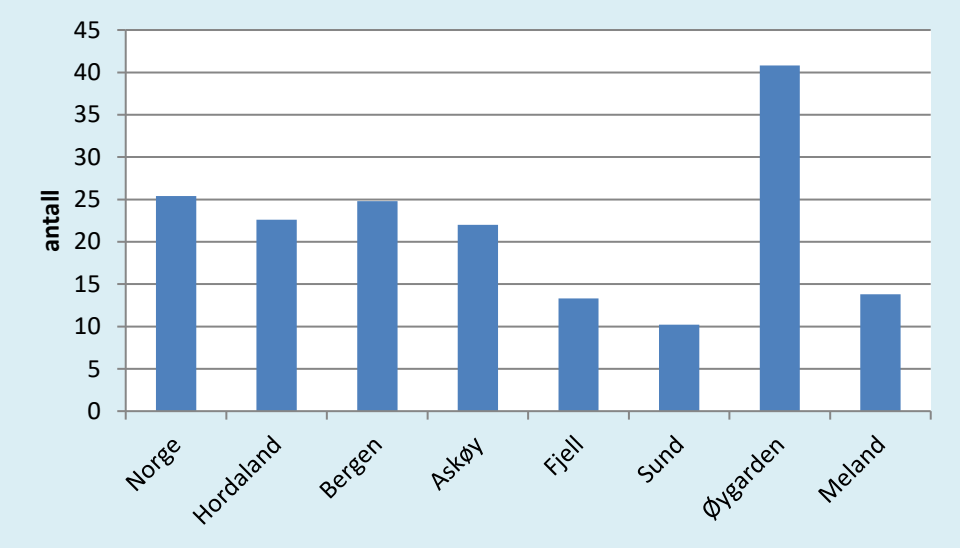
Det har også vært gitt tilbakemelding fra både barneverntjenesten og Nav at de fleste enslige mindreårige har klart seg godt og kommet videre med utdanning og jobb. Det spennende er å sørge for at det fortsetter slik når antallet nye, enslige mindreårige i Askøy øker fra 30 til 30 neste år.

14 Hjelpetjenester

Barnevernstjenesten

Barn med vedtak fra barnevernstjenesten kan ha utfordringer med psykiske problemer og forskning viser at flere kan få utfordringer som voksne.[9] Som voksne kan de oppleve å ha dårligere helse, høyere arbeidsledighet, lavere utdannelse og dårligere inntekt sammenlignet med de som ikke har vært i barnevernet.

Antall barn med barnevernsvedtak per 1 000 barn er lavere på Askøy sammenlignet hele landet og nabokommuner.

Figur 81: Antall barn (0-22 år) med barnevernsvedtak per 1 000 barn i 2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 09073.

Gjennom kvalitativt intervju med representanter fra de ulike team i barneverntjenesten er følgende kommet frem om tjenestens fokus på barnefattigdom og oppfølging av familier med denne typen utfordringer.

Det finnes ingen oversikt over antall lavinntektsfamilier eller familier med levekårsutfordringer som barnevernet følger opp, men tjenesten opplever at de har ganske mange familier med økonomi og levekårsutfordringer. De ser familier som har utfordringer med å skaffe det mest basale som sko, mat, bil og som har problemer med å delta i fritidsaktiviteter og bursdager. Det er gjerne enslige foreldre, uføretrygdede foreldre. Disse ting kartlegges ikke systematisk og tjenesten ser at det har vært eksempler på at disse utfordringer har kommet frem senere og vist seg å ha vært en viktig faktor som burde vært

[9] Clausen, SE. Og Kristofersen LB. (2008*). Barnevernsklienter i Norge 1990-2005 – En longitudinell studie.* NOVA Rapport 3/2008.

fanget opp tidligere.
I tillegg ser tjenesten familier der økonomien kunne være holdbar, men der foreldre foretar prioriteringer som får negative konsekvenser for barna. Tjenesten ser også den form for fattigdom som ikke handler om økonomi, men om foreldres manglende kapasitet til å følge opp og engasjere seg i barna.

Selv om barnevernet ser en del familier med levekårsutfordringer så opplever de at det er vanskelig å følge opp i forhold til dette. Terskelen for å få økonomisk hjelp til for eksempel ferie og fritid er svært høy. Veldig få får det og aldri det alene. I så tilfelle er det også hjelpetiltak i familien, men selv da dekkes slike kostnader i liten grad Barneverntjenesten forsøker å jobbe opp mot NAV i forhold til de muligheter som finnes der, men opplever at det er vanskelig. Det er vanskelig å få kontakt og gjøre avtaler og for mange foreldre er terskelen for å oppsøke hjelp i NAV for høy. Det blir for komplisert og de vegrer seg.

Barneverntjenesten ser at for at disse familier skal få orden på økonomien trengs det mye og tett oppfølging. Barneverntjenesten gir i liten grad den typen praktisk, økonomisk oppfølging og veiledning. Der den typen hjelp gis er det i hovedsak i forhold til ungdommer som har fått gjeld og trenger hjelp til å få orden på økonomien.

Tjenesten ser at det kan være mangel på oppfølging av familier i forhold til å få på plass det helt basale. I stedet gis tiltak med fokus på omsorgen og foreldreferdigheter, men for en del foreldre blir det vanskelig å ta imot den typen oppfølging når de basale ting ikke er på plass. På den måten ser barneverntjenesten også at man kan være med å opprettholde en ond sirkel fordi foreldrene ikke får oppfølging i forhold til å få styr på økonomien og dermed heller ikke blir gode rollemodeller for sine barn. Barnevernet ser en del ungdommer som mangler forståelse for personlig økonomi og i en veldig tidlig alder opparbeider seg stor gjeld og økonomiske utfordringer.
«Vi er overrasket over hvor lite ungdom lærer om økonomi. De fleste klarer det fordi foreldrene lærer de det, men disse barn gjør ikke for foreldrene deres har levd på forbrukslån hele oppveksten. Disse ungdommer går inn i voksentilværelsen på minus»

Barnevernet peker på at familier med disse utfordringer i alt for liten grad for en helhetlig og samlet hjelp som innebærer en samtidig innsats på alle de områder familien har utfordringer.

Barneverntjenesten påpeker også at det er en utfordring hvordan man skal gripe dette an i et samfunn hvor de aller fleste har veldig god råd. Skal det offentlige bidra med å dekke alle utgifter og forventninger som kreves for å delta i barne- og ungdomsmiljøene på lik linje med alle andre. Eksempelvis merkeklær, fritidsaktiviteter, dyre skoleball, kantinemat, bursdager, skole- og fritidsturer mv. eller bør man jobbe for å fjerne eller minske det økonomiske press og nivå som er i samfunnet, slik at terskelen for deltakelse blir lavere for alle.

Psykologtjenesten

Foreldre som selv kontakter tjenesten er i all hovedsak ressurssterke foreldre. Blant de som henvises fra andre tjenester er det også noen barn i lavinntektsfamilier og med levekårsutfordringer som tjenesten er i kontakt med. Psykologtjenesten kartlegger ikke systematisk familien sin levekårssituasjon. Tjenesten ser tydelig at utfordringene rundt barnefattigdom ikke alene er knyttet til dårlig økonomi men i vel så

stor grad til manglende kapasitet hos foreldre til å ta i bruk de muligheter som finnes og følge opp barna på en måte som hindrer ekskludering var ulike arenaer. Denne kapasitet kan være svekket blant annet som følge av psykiske vansker hos foreldre.

«Fritidslivet krever mye av foreldre. Hente, bringe, delta på arrangement. Frivillighet og organiseringen rundt. Så det handler ikke kun om penger, men kapasiteten til å takle dette»

Ungdomstjenesten

Vi har dessverre ikke fått gjennomført et kvalitativt intervju med ungdomstjenesten i forbindelse med kartleggingen, men ungdomstjenesten er representert i prosjektgruppen med Lisbeth Fauskanger Strøm som leder den ene av de tre arbeidsgrupper. Ungdomstjenesten har tidligere fått midler til et barnefattigdomsprosjekt. Her ble det utviklet tiltak for å inkludere marginalisert ungdom. I dag har ungdomstjenesten flere tiltak som bidrar til at ungdom som ellers står utenfor kommer til å delta i aktivitet og på sosiale arenaer. Eksempelvis grupper for jenter og 'stille gutter' og tiltaket 'Aktiv Fritid' som jobber for å støtte opp om ungdom sine interesser og finne arenaer de kan delta, inkluderes og mestre på.

Forvaltningen

Forvaltningen møter mange familier med sammensatte behov og samhandler bredt med andre tjenester om oppfølging. Det gjennomføres først grundig kartlegging av behov som grunnlag for vedtak om tjenester.

Det er forvaltningens generelle opplevelse at de 'som har minst' sjelden eller aldri henvender og spør om hjelp. Disse familier kommer i kontakt med forvaltningen via andre tjenester som barnevern, barnehage, skole mv. De tiltak som typisk kan være med å bidra kan være avlastning, fritidskontakt og veiledning til andre tjenester som eksempelvis økonomisk rådgivning og vergeordning.

Nav

Barnefamilier og økonomisk sosialhjelp

Med barnefamilier menes her mottakere av økonomisk sosialhjelp med daglig omsorg for barn, herunder delt omsorg.

Oversikt fra NAV Askøy viser at i utgangen av 2015 mottok 36 barnefamilier økonomisk sosialhjelp, 12 av disse som viktigste kilde til livsopphold. 27 av familiene hadde barn i skolepliktig alder.

I 2015 mottok 412 husstander økonomisk sosialhjelp. 102 (73 med barn i skolepliktig alder) av disse var barnefamilier, 26 (17 med barn i skolepliktig alder) av disse hadde sosialhjelp som viktigste inntektskilde. 72 av husstandene var enslige forsørgere. 2 familier mottok økonomisk sosialhjelp hele året, 5 familier mottok økonomisk sosialhjelp sammenhengende over 6 måneder, 2 av disse er tidligere flyktningfamilier. Gjennomsnittlig stønadslengde: 4,4 måneder.

I 2014 mottok 400 husstander økonomisk sosialhjelp. 108 (91 med barn i skolepliktig alder) av disse var barnefamilier, 34 (27 med barn i skolepliktig alder) av disse hadde sosialhjelp som viktigste inntektskilde.

78 av husstandene var enslige forsørgere. 1 familie mottok sosialhjelp hele året, 4 familier mottok økonomisk sosialhjelp sammenhengende over 6 måneder, 2 av disse er tidligere flyktningfamilier. Gjennomsnittlig stønadslengde: 4,5 måneder

I 2013 mottok 384 husstander økonomisk sosialhjelp. 96 (85 med barn i skolepliktig alder) av disse var barnefamilier, 27 (21 med barn i skolepliktig alder) av disse hadde sosialhjelp som viktigste inntektskilde. 64 av husstandene var enslige forsørgere. 3 familier mottok sosialhjelp hele året, 5 familier mottok økonomisk sosialhjelp sammenhengende over 6 måneder, 1 av disse er tidligere flyktningfamilier. Gjennomsnittlig stønadslengde: 5,8 måneder.

I perioden 01.01.2013 – 31.12.2015 har 3 barnefamilier mottatt økonomisk sosialhjelp sammenhengende i 18 måneder, 2 av disse er tidligere flyktningfamilier.

Utbetalt stønad i den konkrete saken vil variere ut fra familiens og husleiens størrelse, herunder om familien bor i midlertidig eller permanent bolig.

Nav sin praksis for tildeling av midler til barn

NAV Askøy regner barnetrygd som del av familiens inntekt. NAV Askøy har egen barnerutine som brukes ved søknad om sosialhjelp. Den fremhever blant annet at det skal tas særlig hensyn til barnas behov i alle vurderinger som gjøres. Barneperspektivet skal fremgå i kartlegging, journal og vedtak.

Alle søknader om sosialhjelp vurderes konkret og individuelt.

Samvær med begge foreldrene er som oftest viktig for barnet. Utgifter til samvær og evt. reiseutgifter i Norge, inngår i livsoppholdet. Det skal tas særlig hensyn til at barn og unge har andre behov for møbler og utstyr enn voksne. PC og internett er ofte nødvendig for skolearbeidet og sosial integrering. Det avklares om skolen låner ut PC.

Klær og sko inngår i vurdert livsoppholdssats. Utvidet behov for klær og sko må begrunnes og spesifiseres. NAV Askøy kan etter søknad yte stønad til fritidsaktiviteter og nødvendig utstyr til aktivitetene. I utgangspunktet ytes stønad til en aktivitet pr. barn.

Det kan ytes stønad til skolestart (utstyr og klær). Det kan også ytes tilskudd til dåp og konfirmasjon etter veiledende sats. Ved engangsstønad til fødsel, er deler av beløpet forbeholdt utstyr til barnet. Resterende beløp forutsettes å dekke brukers livsopphold fremover.

NAV Askøy har kontaktperson for barn med spesielle behov. Til denne gruppen barn er grunn- og hjelpestønad viktige bidrag.

I tillegg til dette kommer at det i mange statlige ytelser blir gitt barnetillegg til foreldrenes ytelse.

Hjelp til fritidsaktiviteter

I 2015 mottok 106 barnefamilier sosialhjelp. 73 familier hadde barn i skolepliktig alder. 12 familier mottok stønad til fritidsaktiviteter dette året. Som hovedregel ytes stønad til fritidsaktiviteter til barn i

skolepliktig alder. Stønaden forutsetter at søker har daglig omsorg for barn. Det foretas alltid en konkret og individuell vurdering ved behandling av søknad.

Mulig forklaring til det lave antallet kan være:

-Ikke alle barn deltar på (kostnadskrevende) aktiviteter. Kordeltakelse koster for eksempel kr. 100,- pr. halvår.

- Manglende informasjon fra NAV sin side. Veiledere skal etter rutine følge opp barnefamilier som mottar sosialhjelp hver 3. måned.

- Barnefamilier kan være i en overgangsfase uten å ha tilstrekkelig kunnskap om mulighet for å søke. Dette vil kunne gjelde i overgang fra statlig ytelse til sosialhjelp.

- Dekning av fritidsaktiviteter fra andre tjenester i Askøy kommune, for eksempel Barnevernet.

Ungdom i Nav

Når det gjelder tall på antall sosialhjelpsmottakere i alderen 18-23 år i 2015 er følgende hentet ut: Totalt er det **101 personer** (inkluderer de som får supplerende sosialhjelp i tillegg til andre ytelser eller inntekt) og ut av disse har 57 personer sosialhjelp som viktigste inntektskilde.

Ungdomsteamet i Nav har fokus på inntektssikring gjennom arbeid eller utdanning og bidrar til at ungdom får inntekt som dekker livsgrunnlag. Det lykkes å få mange ungdom videre i arbeid og utdanning, spesielt når man lykkes med godt og helhetlig samarbeid med andre tjenester.

Ungdomsteamet ser en ny utfordring med ungdom som pådrar seg høy gjeld som følge av kredittlån og studielån. De ser også noen ungdommer med udiagnostiserte lese og skrivevansker og en del mobbeproblematikk blant de som kommer under ungdomstiltaket i Nav (VEMA).

Blant de ungdommer som det er vanskelig å hjelpe videre i arbeid og utdanning ser ungdomsteamet som oftest en kombinasjon av utfordringer, herunder ungdom som selv har vokset opp i familier med levekårsutfordringer.

Ungdomsteamet beskriver at den sosiale arv er ganske tydelig og at de ungdommer som sliter med økonomi ofte er fra familier der foreldre av ulike årsaker står utenfor arbeidsmarkedet, ofte i kombinasjon med flere utfordringer.

Det er en utfordring av økt arbeidsløshet begynner å ses blant ungdom og det nå er stor mangel på læreplasser. Mange arbeidsgivere er ikke er klar over alle ordninger som finne (som tilskudd til lønn, mentorordning, arbeidspraksis).

Økonomisk rådgivning

Boligkontoret i NAV har 1,5 årsverk til økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning. Kontoret behandler også søknader om startlån og tilskudd.

Opplysning, råd og veiledning er en av kjerneoppgavene i NAV. Retten til tjenesten er uavhengig av om den som søker råd og veiledning allerede er kommet i en vanskelig situasjon, søker eller mottar andre tjenester fra NAV. Formålet med økonomisk rådgivning er å forebygge økonomiske problemer, søke å løse akutte økonomiske problemer, og bidra til å finne helhetlige og varige løsninger for tjenestemottaker med behov for økonomisk rehabilitering.

I 2015 mottok 17 barnefamilier økonomisk rådgivning i forbindelse med økonomisk sosialhjelp.

I 2014 mottok 10 barnefamilier økonomisk rådgivning i forbindelse med økonomisk sosialhjelp.

I 2013 mottok 10 barnefamilier økonomisk rådgivning i forbindelse med økonomisk sosialhjelp.

Det er generelt et stort behov for økonomisk rådgivning. Tjenesten er et er et lavterskeltilbud. Ved utgangen av 2015 var der ikke venteliste på tjenesten.

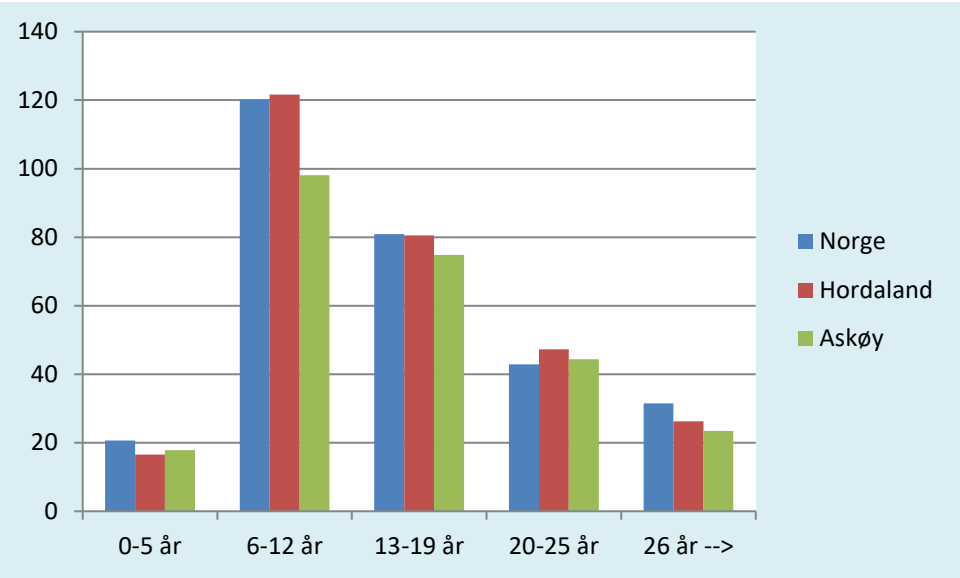
15 Fritid, kultur og aktivitet

Barn og unges deltakelse i organiserte idrettsaktiviteter

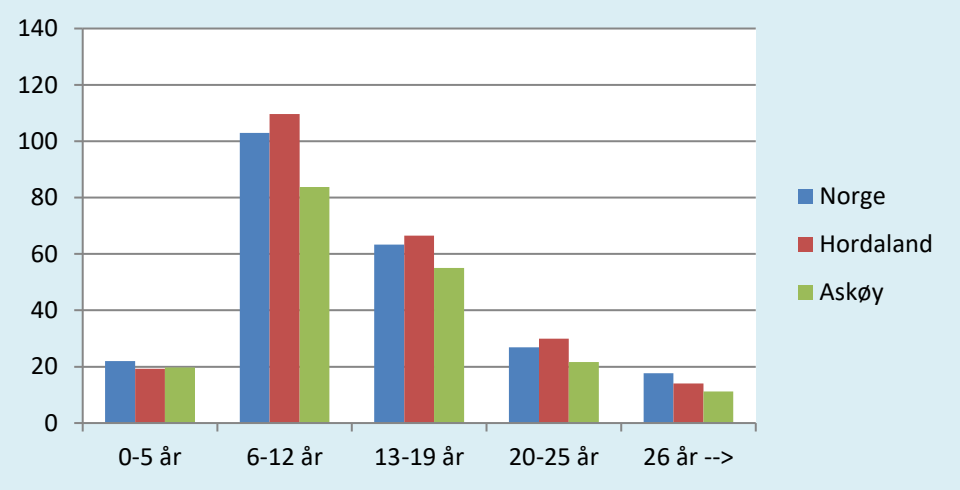
Idrett og fysisk aktivitet er en viktig del av hverdagen for svært mange barn og unge. Den organiserte idretten bidrar i det lokale folkehelsearbeidet gjennom å tilby et bredt og variert aktivitetstilbud til barn, unge og voksne. Gjennom tilpasset fysisk aktivitet i idrettslag, skaper den organiserte idretten mer hverdagsaktivitet for mange. I tillegg er det en god sammenheng mellom det å være i god fysisk form og det å utvikle god psykisk helse og sosiale ferdigheter. Frivillige organisasjoner er også viktige arenaer for meningsdannelse og kunnskapsformidling, og bidrar til samfunnsmessig mangfold.

Høyest deltagelse i organisert idrett på Askøy, finner vi i aldersklassen 6-12 år for både gutter (98 medlemskap per 100 innbyggere) og jenter (84 medlemskap per 100 innbyggere). Figurene under viser at det oppstår ett jevnt frafall etter hvert som barna blir tenåringer og frafallet fortsetter utover i ung voksen alder. Videre ser vi at guttene utgjør en vesentlig høyere andel av idretten en hva som er tilfelle for jentene. Dette gjelder for alle årsklasser med unntak av aldersgruppen 0-5 år.

De beskrevne trendene i forhold til alder og kjønnsfordeling i Askøyidretten er like gyldig når vi beskriver idrettsdeltagelsen i hele fylket og landet. Derimot ser vi at antall medlemmer på Askøy per 100 innbyggere er en god del lavere sammenlignet med hele fylket og landet. Dette gjelder både for menn og kvinner, og spesielt i aldersklassen 6-12 år:

Figur 66: Antall medlemskap for menn i lag tilsluttet den organiserte idretten per 100 innbygger. Fordelt på ulike aldersklasser (gjennomsnitt av registreringer for både 2012 og 2013). Kilde: Norges idrettsforbunds årsrapport, Hordaland idrettskrets og Askøy idrettsråd.

Figur 67: Antall medlemskap for kvinner i lag tilsluttet den organiserte idretten pr. 100 innbygger. Fordelt på ulike aldersklasser (gjennomsnitt av registreringer for både 2012 og 2013). Kilde: Norges idrettsforbunds årsrapport, Hordaland idrettskrets og Askøy idrettsråd.

Tall fra Askøy Idrettsråd viser at 4.772 barn i alderen 0-19 år er medlem i et idrettslag ut av totalt 8064 (2016 tall) barn i den aldersgruppen på Askøy.

UNGDATA

Fra Ungdata undersøkelsen i 2013 har vi også noen tall på ungdom på ungdomsskole og videregående sin deltakelse og aktivitet i fritiden.

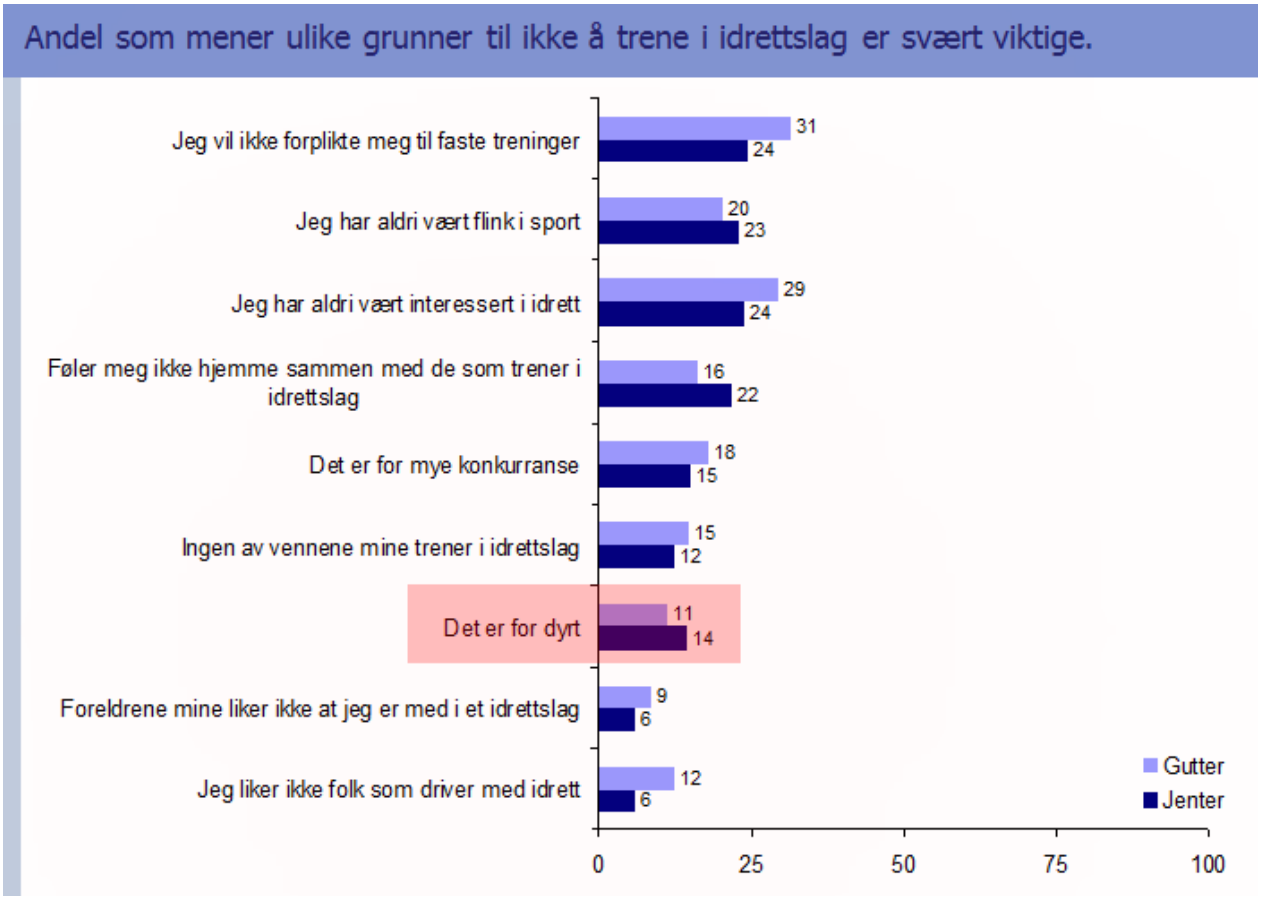
Ungdomsskoleelever på Askøy (tall for Norge i parentes)**:**

- **Aktiv i fritidsorganisasjon**
  58 % (65 %) av de spurte oppga at de hadde vært med på fem eller flere aktiviteter sist måned (aktiviteter = idrettslag, motorklubb, fritids-/ungdomshus, religiøs forening, korps, kor, orkester, kulturskole/musikkskole og/eller annen organisasjon, lag eller forening).
- **Ute om kvelden**
  36 % (40 %) av de spurte oppga at de minst to ganger den siste uken har brukt «størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater».
- **Trener ukentlig**
  84 % (79 %) av de spurte oppga at de minst ukentlig deltar i enten idrett og trening på skolen (utenom skoletiden), trener eller konkurrerer i et idrettslag, trener på helse-/treningsstudio, trener eller trimmer på egenhånd, danser (som trening) eller er på kampsport eller selvforsvarstrening.

Elever i videregående skole på Askøy (tall for Norge i parentes)**:**

- **Aktiv i fritidsorganisasjon**
  36 % (48 %) av de spurte oppga at de hadde vært med på fem eller flere aktiviteter sist måned (aktiviteter = idrettslag, motorklubb, fritids-/ungdomshus, religiøs forening, korps, kor, orkester, kulturskole/musikkskole og/eller annen organisasjon, lag eller forening).
- **Ute om kvelden**
  58 % (49 %) av de spurte oppga at de minst to ganger den siste uken har brukt «størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater».
- **Trener ukentlig**
  67 % (73 %) av de spurte oppga at de minst ukentlig deltar i enten idrett og trening på skolen (utenom skoletiden), trener eller konkurrerer i et idrettslag, trener på helse-/treningsstudio, trener eller trimmer på egenhånd, danser (som trening) eller er på kampsport eller selvforsvarstrening.

Ut av de ungdommer på ungdomsskole som ikke trener i idrettslag oppgir 14 % av jentene og 11 % av guttene at for høy pris er en viktig årsak til dette. Tallene er tilsvarende for elever på videregående der henholdsvis 15 % jenter og 7 % gutter svarer det samme.

Ungdata resultatet viser imidlertid at det er andre grunner end økonomi som oftere er årsaken til at de ikke trener i idrettslag:

- Andre interesser (52 % gutter, 41 % jenter)
- Får mosjon på andre måter (24 % / 30 %)
- Ønsker å trene, men kommer ikke i gang (20 % / 39 %)
- Har ikke tid (19 % / 25 %)
- Vil ikke forplikte seg til faste treninger (47 % / 31 %)
- Har aldri vært flinkt i idrett (23 % / 25 %)
- Føler seg ikke hjemme sammen med de som trener i idrettslag (16 % / 21 %)
- Det er for mye konkurranse (16 % / 14 %)
- Ingen av mine venner trener i idrettslag (16 % / 14 %)

Kartlegging 4. trinn

Som en del av analysearbeidet i barnefattigdomsprosjektet har vi hentet informasjon fra alle 4. klassinger på Askøy. Vi har sendt ut spørreskjema for å kartlegge hvor mange som deltar på fritidsaktiviteter og hva de deltar på. Vi ønsket også å få et innblikk i hvilke faktorer som kan gjøre det vanskelig å delta på aktiviteter og om det er noe barna savner på fritiden. Vi har fått inn svar fra knapp 300 elever ut av totalt 410 elever på 4. trinn.

De fleste barn på 4.trinn oppgir at de deltar i en eller flere aktiviteter på fritiden. Allikevel er det 14 % av de spurte som oppgir at de ikke deltar i en fast fritidsaktivitet. Disse oppgir at de gjør lekser, rydder hjemme, ser TV, spiller, er på PC eller mobil og leker med dyrene sine eller er med søsken og venner.

Antall elever som er med på flere aktiviteter		
0	41	14,5 %
1	171	60,4 %
2	62	21,9 %
3	8	2,8 %
4	1	0,4 %

På spørsmål om de ser noe som gjør det vanskelig for dem å delta på fritidsaktiviteter, har barna tolket ulikt. De fleste har tenkt «er det noe som kan vanskeliggjøre at jeg deltar på en fritidsaktivitet?», mens andre har tenkt « er det noe som er vanskelig når jeg deltar på aktiviteten?». Vi ser at spørsmålene med fordel kunne vært stilt annerledes for å få et tydeligere svar. Men det som barna imidlertid pekte på vedrørende ting som kan gjøre det vanskelig å delta på fritidsaktiviteter er for eksempel at barna bor langt fra sine venner, at de bor to steder, at det er vanskelig med skyss og at man ikke har penger til de ønskede aktivitetene.

Vi ser at når det kommer direkte spørsmål om penger er viktig for at man skal kunne delta på det man ønsker i fritiden, er det ganske mange som svarer ja og en stor andel svarer vet ikke.

Barna blir til slutt spurt om det er noe de savner i fritiden. Her svarer over halvparten av de som blir spurt, at de ikke savner noen aktiviteter og at de har det de trenger. Andre peker på ting som at «de er for opptatt med planlagte aktiviteter til å være med venner», « de er alene hjemme og savner familien», «de er ofte hjemme og savner venner»,» de savner venner som snakker til de, ikke bare med de andre hele tiden», «de skulle ønske det var flere ute på fotballbanen, at man ikke alltid måtte ringe etter noen for å spille fotball», «de savner fritid, er med på for mye».

Det er mange av barna som peker på at de savner noen som snakker om relasjoner. Mens det også er noen som nevner at de savner aktiviteter de har deltatt i tidligere, eller at de savner å være med på nye aktiviteter. De fleste sier noe om at de må velge, slik at det ikke blir for mye.

Det er mange som skriver at de er med på det de ønsker og at de har penger til det de ønsker.

Kartlegging av barn og ungdom med minoritetsbakgrunn sin deltakelse

I analysefasen har vi forsøkt å kartlegge deltakelsen i organisert aktivitet blant barn og ungdom med minoritetsbakgrunn. Vi sendte ut spørsmål til 115 lag og 7organisasjoner der vi spurte til deltakelse av ungdom med minoritetsbakgrunn. Dessverre har vi kun fått inn 25 svar til tross for flere purringer. Blant de få som svarte var det ikke mange medlemmer med minoritetsbakgrunn. 18 lag svarer at de ikke har barn eller ungdom med minoritetsbakgrunn. De 7 øvrige svarer at de har og antallet varierer fra 1-14, med de fleste mellom 1 og 5 barn med minoritetsbakgrunn i laget/organisasjonen. Svarandelen er imidlertid for liten til at dette kan gi et egentlig bilde, men det også har kommet frem i de ulike intervju med tjenester at de ser at barn og ungdom med minoritetsbakgrunn er en gruppe som er lite representert i organisert aktivitet på Askøy.

Samtaler med elevråd på ungdomsskoler

Vi har snakket med elevråd på ungdomsskoler om hvilke aktiviteter de savner og hva de mener begrenser ungdom fra å delta i fritidsaktiviteter. I forhold til det første så nevner de mange aktiviteter som man pr i dag må utenfor Askøy for å finne og de nevner flere tilgjengelige aktiviteter nord på øyen.

I forhold til hindringer for deltakelse så nevner de dårlig kollektiv transport, manglende sprett lokalisering på øyen, sprengt kapasitet og penger

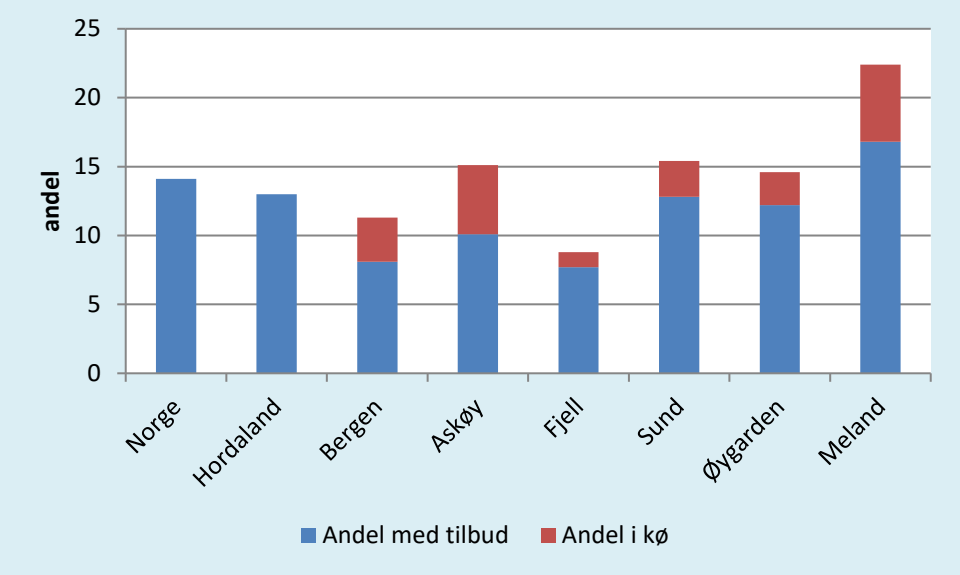
Kulturavdelingen

Kulturavdelingen påpeker at det er vanskelig å vite hvem som ikke benytter kultur og idrettstilbud på grunn av dårlig økonomi, men de har en antagelse om at innvandrere, flyktninger og personer med nedsatt funksjonsevne generelt er mindre representert på disse arenaer. Dette er en oppfattelse som deles med FAU som har svart at de ser at barn med innvandringsbakgrunn, der foreldre ikke er integrert samt barn av fysisk eller psykisk syke ikke er deltakende på aktiviteter.

Kulturavdelingen vurderer også at det er en utfordring å nå ut med informasjon til alle grupper barn og unge. De ønsker flere informasjonsskjermer i offentlige bygg, for eksempel skoler, venterom o.l. For å øke tilgjengeligheten for ban og ungdom med annen etnisk bakgrunn opplyser kulturavdelingen at informasjonsbrosjyrer på ulike språk om kulturtilbudene på Askøy er under utarbeidelse.

Kulturskole

I 2014 hadde 10,1 prosent av grunnskoleelevene på Askøy et tilbud innen musikk- og kulturskolen, mens 5 prosent stod i kø for å få være med i kulturskolen på Askøy. Det er bare Meland, i dette utvalget, som har lengere kø til deltakelse i kulturskolen enn Askøy:

Figur 93: Andel elever (prosent) i grunnskolealder (6-15 år) som anvendte kommunens musikk- og kulturskoletilbud i 2014 eller som stod i kø for et tilbud. Data over andel i kø, manglet for Hele landet og Hordaland. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 04909.

Pris for deltakelse i kulturskolen på Askøy 2016, er (alle tall er per halvår, pris for 2015 i parentes)

- Gruppeundervisning 1 478 (1 435)

- Individuell undervisning 1 909 (1 853)
- Instrumentleie 837 (813)
- Dirigent, instr.tjeneste til skolekorps 5 849 (5 679)

Prisene i kulturskolen på Askøy er i det øvre sjiktet i Hordaland og de er dyrere enn Bergen og Oslo. De siste to årene har elevavgiften i kulturskolen økt med 16 % hvert år.

Kulturskolen beskriver at det stort sett er norske elever og kun forholdsvis få barn med utenlandsk opprinnelse som benytter seg av kulturskoletilbudet.

Det finnes ingen gratistilbud i kulturskolen og ingen ordning for å dekke eller redusere utgifter for familier med dårlig råd. I noen tilfeller har barn via barnevernet eller Fritid med bistand fått fortrinn og da er plassen dekket av de respektive tjenester.

Biblioteket

Biblioteket opplyser at det er en stor spredning ifht hvem som benytter biblioteket og deltar på arrangementer. Her kommer barn og voksne i alle aldre av både norsk og utenlandsk bakgrunn.

Per i dag (i 2015) er alle arrangementer på biblioteket gratis. Det er et mål å fortsette med dette, men i 2015 har støtte fra nasjonalbiblioteket gjort det mulig å ha eksempelvis teater på lørdager for barnefamilier som et gratis arrangement. I 2016 mottas ikke dette tilskudd og det er dermed ikke sikkert at tilbudet kan forbli gratis. I så fall ønsker biblioteket å åpne for at familier med dårlig råd kan ta kontakt, slik at det likevel kan være mulig å delta på arrangementene.

Biblioteket er som utgangspunkt et tilbud til alle og har potensial til å være et godt tilbud spesielt for barnefamilier med dårlig råd. Biblioteket er bevisste på denne rollen og har lagt til rette for ulike tilbud som kan være spesielt gode for familier med dårlig råd. Eksempelvis:

- Gratis teaterforestillinger for barnefamilier
- Ungdomskvelder, spilldager og konkurranser
- Spillopplæring på mandager
- Gratis utlån av Wiiu spill, ds-spill mv i tillegg til bøker o.l.
- Tospråklige bøker for barn med minoritetsbakgrunn

Ungflimmer ungdomskulturhus

På Ungflimmer deltar sirka 500 ungdom i alderen 13-25 på de ulike aktiviteter. Kulturavdelingen opplyser at det ut av disse er få ungdom med annen etnisitet enn norsk. Det anslås til kun sirka 10-20 ungdommer med annen etnisk bakgrunn som benytter seg av tilbudene på Ungflimmer.

De åpne arrangementer på Ungflimmer er gratis og åpent for alle og det tilbys et varmt måltid. Enkelte kurs og arrangementer kan kreve betaling. Prisen varierer, men det er hver måned et program med gratis kurstilbud med tanke på at alle skal kunne delta på Ungflimmer uavhengig av økonomi.

Bruk av øvelokaler har en kostnad, men denne er lav. 45 kr pr band for øving i 3 timer i øverom.

Tilbud til spesielle målgrupper

Det arrangeres årlige camper og andre arrangementer som er rettet mot bestemte målgrupper:

- Camp Herdla for flerkulturelle, både voksne og barnefamilier. Har vært få barnefamilier som deltar.
- Camp Herdla for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- Camp Herdla for psykisk helse i Hordaland. Camp for voksne.
- Fritidsklubb for psykisk utviklingshemmede barn.

Frem til 2015 har det også vært arrangert en Camp Herdla for ungdom. Denne ble arrangert i et samarbeid mellom helsesøstertjenesten, ungdomstjenesten og kulturavdelingen. Hensikten har vært å få med ungdommer som ellers har lite mulighet for å delta på aktivitet og ferier i sommerferien. I 2015 ble dette arrangement avlyst som følge av for sein markedsføring og for få påmeldte. I 2016 har de samme tjenester gått sammen om å prøve ut et nytt tiltak, Aktiv sommer 2016. Målet med dette er at det i løpet av alle uker i skolenes sommerferie skal være et eller annet tilbud om en gratis aktivitet for ungdom. Det kan være alt fra en åpen kveld på Flimmer til dagsturer. Programmet er under utarbeidelse.

Ordninger for å dekke utgifter

Kulturavdelingen opplyser at det ikke dekkes utgifter til enkeltpersoner, men at de har en sosial profil i priser for tilbud som retter seg mot barn og ungdom.

Det gis tilskudd til lag og organisasjoner som integrerer deltakere med spesielle behov, dersom dette medfører økte kostnader for laget. I noen tilfeller dekkes deltakelse av andre tjenester som for eksempel Nav, barnevernet og flyktning tjenesten.

Samarbeid med frivillige organisasjoner

Beskrivelse av status er innhentet fra kulturavdelingen.

Kulturavdelingen beskriver samarbeidet med lag og organisasjoner som godt. Det er mye kommunikasjon med frivilligheten gjennom møter med paraplyorganisasjonene Askøy sang og musikksamskipnad og idrettsrådet og gjennom frivilligsentralen, kirken og friluftsorganisasjoner mv.

Mange av aktivitetene i kulturavdelingen er avhengig av samhandling med frivillige lag og organisasjoner. Kulturavdelingen stimulerer også det frivillige kulturlivet gjennom tilskudd. Det finnes egne tilskuddsordninger for aktiviteter for barn og unge.

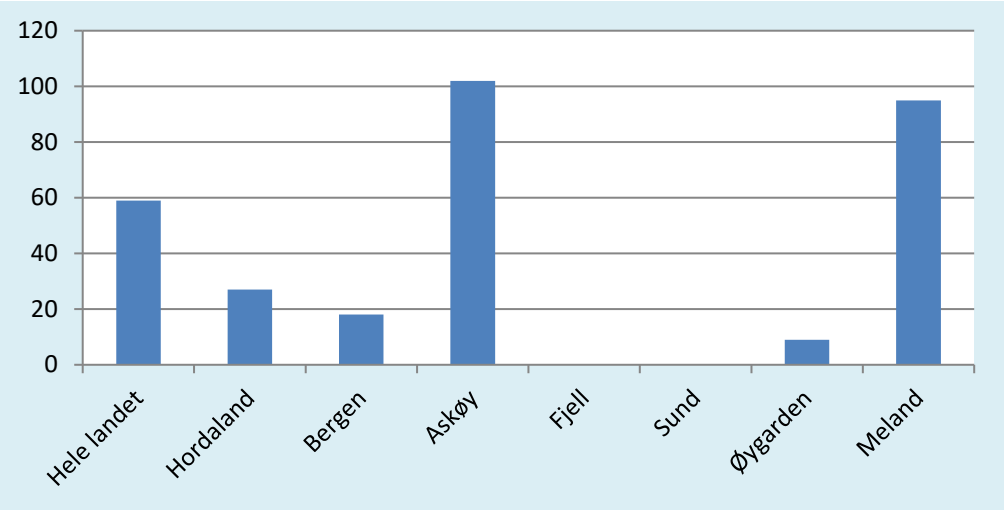
Kulturavdelingen har opprettet en lagsdatabase som oppdateres. Denne skal gi oversikt over lag og organisasjoner på Askøy. Lagene må selv legge seg inn og oppdatere informasjon.

Kulturavdelingen beskriver at videreutvikling av møteplasser, dialog og stimuleringsmidler er viktig for å videreutvikle samarbeidet med frivillige organisasjoner og skape et bredt kulturtilbud for alle.

Tilgjengelig leke- og rekreasjonsområde

I følge SSB har Askøy kommune vesentlig mer tilgjengelig leke- og rekreasjonsområde per 1 000 innbyggere (102 dekar) enn hva som er tilgjengelig dersom vi sammenligner med hele landet (59 dekar)

og fylket (27 dekar). Av kommunen i sammenligningsutvalget[10], forelå det bare data for Bergen, (18 dekar), Øygarden (9 dekar) og Meland (95 dekar).

Figur 63: Areal (dekar) med leke- og rekreasjonsområde per 1 000 innbygger i 2013. Data mangler for Fjell og Sund. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 04908.

16 Boligsituasjon

Boligtyper

Rapporten som er utarbeidet i forbindelse med Askøy sin deltakelse i det boligsosiale velferdsprogram har pekt på ulike utfordringer. En av dem er at boligmassen på Askøy i stor grad består av eneboliger og at det derfor er mangel på små og billige boliger. Det gjør det vanskelig for familier med dårlig råd å komme seg inn på boligmarkedet.

Under ses fordelingen av boligtyper og det er tydelig at enebolig er den dominerende boligtype som utgjør 73 % av boligmassen.

Boligtype	Antall	%-vis fordeling
Enebolig	7 664	72,5
Tomannsbolig	1 145	10,8
Rekkehus, kjedehus, andre småhus	1 100	10,4
Boligblokk	486	4,6
Bygning for bofellesskap	87	0,8

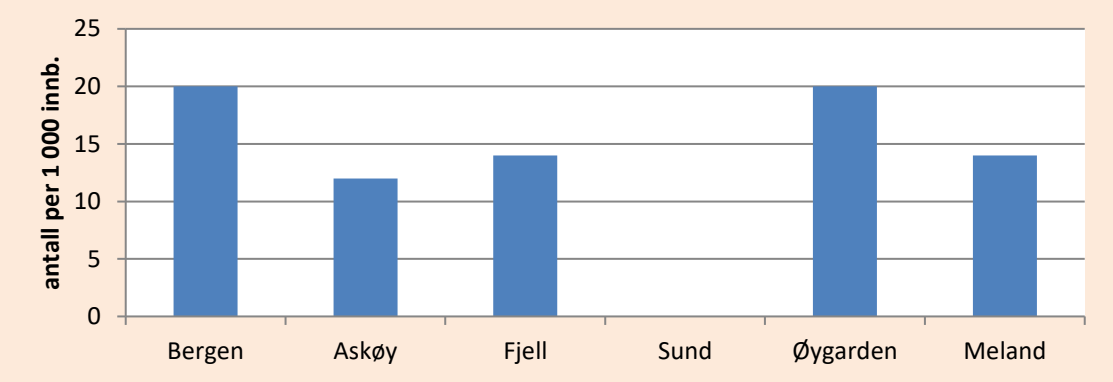
[10] Foruten Askøy bestående av Bergen, Fjell, Sund, Øygarden og Meland.

Annen bygningstype	85	0,8

Tabell 10: Boliger i alt på Askøy, 2011, etter bygningstype. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 09796.

Kommunale boliger

Statistikk over kommunalt disponerte boliger, viser at Askøy kommune har 12 boliger per 1 000 innbyggere i 2014:

Figur 45: Kommunalt disponerte boliger per 1 000 innbyggere i utvalgte kommuner, 2014. Kilde: SSB Statistikkbanken, tabell 04912.

Sammenligner vi oss med våre nabokommuner i vest, ser vi at de andre kommunene har flere boliger per 1 000 innbyggere (tall for Sund ikke tilgjengelige).

Barnefamilier i kommunale boliger

Oversikt fra boligkontoret viser at pr desember 2015 bodde 49 barnefamilier i kommunale boliger. De fleste av disse er flyktningfamilier (minimum 33 av de 49). Boligene varierer i størrelse mellom 2-5 roms boliger. De fleste er 3 og 4 roms boliger. Boligene ligger spredt på øyen. Det er imidlertid en usikkerhet knyttet til disse tall for det er ikke gitt at en enslig eller par opplyser til boligkontoret at de får barn når de allerede bor i kommunal bolig.

Boligkontoret formidler at barnefamilier bor lenge i kommunale boliger. En del av de som nå er enslige og bor i kommunal bolig har tidligere bodd i boligen med barn og de som bor med voksne barn har også bodd der i mange år når barna var mindre. Dette handler blant annet om begrensningen på startlån på 2,5 mill. Det gjør det vanskelig for store familier å komme seg over i egen bolig

Noen få familier flytter også ut av kommunal bolig. I perioden høsten 2013 og ut 2015 flyttet 7 familier ut av kommunal bolig. Av disse har 2 kjøpt boligen de bor i ved hjelp av startlån, 1 har kjøpt en annen bolig med startlån, 2 har kjøpt en annen bolig med lån i annen bank, 1 flyttet til hjemlandet og 1 har fått leiebolig privat. De 7 familier som flyttet hadde frem til flytting bodd i den kommunale bolig mellom 2 og 10. De fleste i 6 år (3 av familiene).

Standarden på de kommunale boliger er middels eller god når boligen overleveres, men bruken av boligen kan tidvis medføre at standarden synker på grunn av høy slitasje på overflater, hardhendt bruk

og/eller lite eller feil lufting/varme. Noen leietakere har også bodd i boligene i så mange år at det hadde vært behov for at det ble gjennomført større vedlikehold, da spesielt utvendig. Det er ikke noe system for utvendig vedlikehold og det har blitt påpekt spesielt av andre tjenester at vedlikeholdet på de kommunale boliger er så mangelfullt at det tydelig ses hvilke boliger som er kommunale.

Gjennom kvalitativt intervju formidler boligforvaltningen at det ikke er ofte at barnefamilier er på listen over de som ikke har betalt husleie. Dersom dette skjer vet boligforvaltningen at barnevernet ønsker å bli varslet og de formidler at de prøver og orientere barnevernet og sosialtjenesten hvis det er fare for utkastelse av en barnefamilie. Boligforvaltningen kan være fleksible med restanseoppfølging, men har i det seneste blitt strengere på restanseoppfølging. Tanken er blant annet å følge opp tidligere slik at restansene ikke blir for store og det blir umulig å rette opp misligholdet. Ellers gjøres det ikke noe systematisk for å følge opp disse familier dersom det blir utfordringer med å betjene boligen. Det er heller ikke noe samhandling med andre tjenester rundt disse familier. I utgangspunktet tenker boligforvaltningen at de ikke skal involvere seg i familiens situasjon på ulike områder, men har gitt råd til enkelte familier og eksempelvis melding til barnevernet, mulighet for gjeldsrådgivning mv.

Boligstøtte og startlån

Startlån kan være en mulighet til å komme inn på boligmarkedet for husstander som ikke får vanlig boliglån eller som har vanskeligheter med å bli boende i boligen sin. Låneordningen behandles i kommunen. Husbanken finansierer ordningen. Har man lav inntekt kan startlån kombineres med tilskudd.

Bostøtte er et tilbud for personer og husholdninger med lav inntekt og høye boutgifter.

Pr. oktober 2015 var der 79 søknader om startlån/tilskudd. 37 mottok trygd, 20 av disse var søknader fra husstander med barn.

I 2014 var der 121 søknader om startlån/tilskudd. 50 mottok trygd, 21 av disse var søknader fra husstander med barn.

I 2013 var der 95 søknader om startlån/tilskudd. 43 mottok trygd, 18 av disse var søknader fra husstander med barn.

I 2015 ble det fattet 4783 vedtak om bostøtte.

Utvikling i 2015: Boligkontoret i NAV mottok litt færre søknader om startlån. Innvilgelsesprosenten på startlån er omtrent uendret fra 2014 til 2015. Der har vært økning i søknader fra personer som eier bolig, men som trenger refinansiering. Der har vært stor nedgang i bostøtte gjennom hele 2015, noe som har sammenheng med at inntektsgrensene ikke blir økt opp i statsbudsjettet. Der er stort behov for økonomisk rådgivning. Tjenesten er et lavterskeltilbud til alle som ønsker bistand. Ved utgang av 2015 hadde man ikke venteliste på tjenesten. Hvor mange familier som mottar økonomisk rådgivning som ikke er på sosialhjelp klar vi ikke å ta ut statistisk. Å telle dette har vært for ressurskrevende, men det er en indikator som vi skulle ønske var mulig å ta ut.

17 Oppsummert fra intervju med tjenester

Noen av hovedpoengene som kommer frem på tvers av alle intervju vi har gjennomført i kartleggingsarbeidet er følgende:

- Alle tjenester har en ganske felles forståelse av barnefattigdom som et begrep som i sin kjerne er knyttet til lav økonomi, men som dekker mer enn barnefamilier med en bestemt inntektsgrense. Det kan også handle om barn som vokser opp i familier med prioriteringer som får negative konsekvenser for deres muligheter til å delta. Familier som av kulturelle årsaker eller som følge av fysiske eller psykiske vansker og lidelser ikke følger opp barna på en måte som gjør at de blir inkludert og får mulighet til å delta i samfunnet på lik linje med andre barn er en annen gruppe.
- Alle tjenester møter barn og familier med levekårsutfordringer.
- De tjenester som har barnet som hovedfokus (for eksempel helsesøstre, psykologtjeneste, barnehage, skole og til dels også barnevernet) har svart at de ikke har hatt et særlig fokus på barnefattigdom og at tema knyttet til økonomi ikke kartlegges systematisk og at det er et vanskelig og ømtålig tema å ta opp.
- Det er pekt på utfordringer i samfunnet, som eksempelvis kostnader på fritiden og på sosiale arenaer som gjør det vanskelig for disse barn å delta.
- Det er ingen automatikk i at dersom det oppdages en familie som lever med barnefattigdom så tas det initiativ til å sikre barna deltakelse på eksempelvis fritidsarenaer. Det kan gis hjelp og veiledning til dette men da er det tilsynelatende i all hovedsak på forespørsel fra foreldrene.
- Mye tyder på at samhandlingen rundt disse familier er for svak og for lite koordinert. 'Samhandling' består kanskje i for stor grad av henvisning eller veiledning til å ta kontakt med 'neste tjeneste'. Det blir også pekt på at taushetsplikt og manglende bruk av samtykke er et hinder for dette.
- Stort sett alle sier at de har for lite kjennskap til hvilke muligheter og ordninger som finnes i andre tjenester som kan bidra til å bedre situasjonen for disse barn og familier.

18 Samtaler med barn og ungdom

Underveis i analysearbeidet har vi gjennomført intervju med barn for å høre hvordan tilfeldig utvalgte barn i barnehage og skole forstår og tenker om fattigdom. Vi ønsket å prate med barn og unge for å innhente noen av deres erfaringer og tanker om hvordan det kan være å vokse opp med lite penger i vår kommune. De har også gitt innspill til tiltak som de mener er aktuelle for at flere kan få et bedre oppvekstmiljø.

Intervju med barnehagebarn

I barnehagen har ordet 'fattigdom' og spørsmålet 'hva vil det si å være fattig' ført til følgende assosiasjoner og kommentarer fra barna:

Barnehagen har en oppfattelse av fattigdom som ligger opp av absolutt fattigdom der man ikke har penger og mangler mat og drikke. Ungdommen som vi har snakket med har naturligvis mer nyanserte oppfattelser som det ses i refleksjonssamtalene vi har hatt med dem.

Refleksjonssamtaler med ungdom

Vi har snakket med representanter fra ungdommens kommunestyre, representanter fra elevråd ved tre ungdomsskoler, ungdom med MOT, representanter ved Ungflimmer og elever fra to ungdomsskoleklasser.

Vi startet med å spørre de unge om deres generelle oppfatning av hvordan det er å vokse opp i en familie med lite penger i egen kommune. Vi ønsket at de skulle gi en beskrivelse av utfordringer de ser og vi ønsket de unges forslag til tiltak på disse utfordringene.

Først kom det refleksjoner rundt mangel på det mest nødvendige som mat, hus og klær, men samtalene gikk fort over til at det største problemet er at man faller utenfor og føler seg annerledes enn de som vokser opp i ressurssterke familier. Ungdommen peker på at disse barn ikke får de samme godene som andre. De mangler utstyr hjemme, på skolen og i fritiden. Dette kan for eksempel være sekk, gradskive, blyantpasser, pc, klær og sko som egner seg for årstiden, treningstøy e.l. Det kan oppleves flaut å snakke om at man ikke har penger til nødvendig utstyr. Flere peker på at de kan være utfordrende å være yngst på ungdomskolen. I 8.klasse kan man være ekstra sårbar for negative bemerkninger fra andre elever og voksne. Mange forsøker å skjule dette ved og komme med en slags unnskyldning. Det kan være vanskelig å delta i de fritidsaktivitetene man ønsker pga. manglende penger til kontingent eller transport.

> ***«Det er vanskelig å gå rundt å tenke på det du trenger og andre ting du ønsker deg, men du har ikke penger til noe av det. Du trives ikke med å ha det sånn. Du blir deprimert og føler deg alene»***

Å være med venner som shopper blir vanskelig. Noen kommer med en unnskyldning og sier at de er syk eller ikke har lyst å være med. Det kan bli vanskelig å arrangere fødselsdager fordi man har lite penger til å lage et selskap og kan bli utfordrende å delta i fødselsdager hvis man ikke har penger til gave. Også penger til turer eller aktiviteter på skolen kan bli vanskelig og det kan være flaut å si at du ikke har penger. I tillegg kan det oppleves flaut å ta folk med hjem hvis huset ser dårlig ut, eller foreldrene ikke har penger til å stelle seg slik som andre gjør(for eksempel går med gamle slitte klær, har ikke penger til å gå til tannlege, frisør osv.). Det er noen som ikke har råd til ferie, i alle fall ikke like» fine og dyre» ferier som det de andre i klassen snakker om. Det kan være kjekt å reise på telttur eller hyttetur også, men det blir ikke alltid oppfattet som like kult og spennende som turer til andre land. Det er en som sier «det er så mye press her i verden». De fleste nevnte også mote og kroppspress som en utfordring. Noen føler seg annerledes og sett ned på av andre pga.»ikke-moteriktige klær». Andre kommenterer dette eller ler av deg.

De som ikke har penger til å prioritere fritidsaktiviteter, pc og mobil kan falle helt utenfor. Når de andre elevene snakker om fritiden eller hva de har sett på face book, instagram e.l. så blir det vanskelig å delta i samtalen. Hvis utstyret de har blir ødelagt, må man gjerne vente lenge før man får mulighet til å skaffe seg nytt, mens de som har penger gjerne kan skaffe seg nye ting med en gang. Noe informasjon eller invitasjoner går gjennom lukkede grupper på face book. Det er sårt hvis man sjelden eller aldri blir invitert inn i felleskapet med jevnaldrende.
«Har du ingen venner, har du ikke et liv. Man kan bli så ensom at man ikke orker noe».

Når de fleste andre ser ut til å ha det de trenger, føler man seg trist og nedfor. De med dårlig råd føler seg ikke lik de andre og de kan bli mobbet og oppleve å ha få venner. Ungdommen tenker at det å føle seg utenfor, kan få store konsekvenser.

Ungdommen snakker også om at de mener det kan bli utfordringer og konflikter i familien. Ungdommene blir sure på foreldrene fordi de ikke kan gjøre som andre, og det kan lett oppstå konflikter i familien. Du får ikke de samme opplevelsene når du ikke kan få delta på «noen ting». Det er vanskelig å være ung og bare være hjemme å se på den vanskelige situasjonen uten å vite hva du skal gjøre for å få det bedre. Det kan være vanskelig å snakke med foreldrene hvordan man føler seg i denne situasjonen. Kanskje man tenker at foreldrene har nok med sine bekymringer, for eksempel hvis en av foreldrene er syk eller har andre problemer. Det blir vanskelig å snakke og de føler seg ensom i familien også. De føler seg egentlig ikke velkommen noe sted. Det kan føre til at den unge sitter med mange tanker og bekymringer og det blir vanskelig å konsentrere seg om skole og lekser. Man kan kjenne seg trist og irritert. Når det er lite penger, kan man også oppleve at man må spise usunn og lite variert mat, eller at man av og til må gå sulten.

Ungdommen fremhever imidlertid også at i noen familier derimot, er det slik at det oppstår tettere bånd mellom familiemedlemmene når man har det vanskelig. Og selvfølgelig er det også noen som har lite penger, men klarer å ha det kjekt sammen allikevel. Kanskje de ikke opplever seg fattig, selv om det kan se slik ut?
«Det finnes aktiviteter på fritiden som er gratis eller ikke koster så mye.

Det er fint hvis alle får mulighet i å delta i noe meningsfylt»

Vi stilte spørsmål om hvordan de unge tenker at fremtiden vil bli for barn/ ungdom som vokser opp med lite penger?

De peker på mangel på felleskap, mangel på venner, mobbing og depresjon som noen av grunnene til at man kan ha et negativt syn på fremtiden. Da får man lav selvtillit og alt for mange negative tanker. Ungdommens tanker er at det kan bli vanskelig for disse barn fordi det kan bli vanskelig å skaffe seg både utdanning, jobb, førerkort og hus. Det kan bli vanskelig å betale regninger. Det kan være vanskelig å få et greit sted å bo og skaffe bøker hvis du ønsker å studere. Hvis du skaffer deg familie, kan det bli vanskelig å betale for alt. Men de unge sier også at de tror at man kan få det godt i fremtiden selv om man har utfordringer akkurat nå. De sier at vi alle har et ansvar for at folk skal få venner og delta i aktiviteter som er meningsfylte. En sier; «Vi må alle se oss rundt, så oppdager vi sikkert noen som ikke har det like bra som oss» De unge sier også at det er viktig at noen er der for å motivere de som sliter. De nevner lærere, personale i barnehagen, venner og foreldre. Noe av det viktigste er at venner stiller opp hvis man har det vanskelig.

«Barn og unge skal ikke måtte bekymre seg for fremtiden. Da trenger de støtte og oppmuntring fra andre som er sammen med dem i familien, på skolen eller i fritiden.»

Det er viktig å ha noen å snakke med; men man går ikke til helsesøster og sier at en er fattig eller har lite penger.

Ungdom med personlige erfaringer

Under samtalene med ungdom var det også et par stykker som hadde personlige erfaringer med det å vokse opp i familier med dårlig råd. Disse snakket i en trygg gruppe der de kjente de andre og den som intervjuet godt og de fikk tilbud om en nærmere samtale i etterkant av intervjuet. Under er gjengitt deres opplevelser av det å vokse opp med levekårsutfordringer.

> ***«Jeg hadde det grusomt […] vi bodde en øde plass på Askøy, ikke jobb, ikke sertifikat, ingenting å gjøre der vi bodde, ingen å være med og det gikk nesten aldri buss. Det var fælt. Det var også lite mat i perioder, det var ikke penger til kontingenter og til utstyr, og ble mobilen ødelagt fikk vi ikke ny før vi hadde bursdag. Min søster hadde ikke ordentlig konfirmasjon for mamma hadde ikke rå, det var trist for hun fikk nesten ingen gaver. Men jeg har det bra nå som jeg bor hos min far, han har jobb og jeg får være med på ting på fritiden»***
>
> ***«Det å ha et par sko som jeg måtte bruke til alt. Jeg sluttet på fotballaget fordi vi ikke hadde råd til kontingent og utstyr og til å være med på CUP. Jeg arvet klær når andre fikk nye klær»***
>
> ***«Det ble mye krangling hjemme hos oss, vi ble sur og mamma ble sur og så ble det kjefting. Vi snakket aldri om det med det var ekkel stemning ofte»***
>
> **«Vi hadde ikke råd til å drar på ferie, vi hadde ikke råd til å delta på sånt opplegg som kommunen hadde i ferien pga lite penger og vi var mange søsken»**

«Jeg sa ikke når jeg sluttet på fotball at det var pga at vi ikke kunne betale kontingent og ikke kunne være med på sånn CUP, jeg sa det ikke fordi det var flaut. Det er litt bedre nå hjemme hos meg for mamma har begynt å jobbe litt, men vi har fortsatt dårlig råd og jeg får ikke kjøpe det som de andre får og være med på det de andre gjør, men jeg er glad for Ung Flimmer har åpen dag om onsdagen«

«Jeg har aldri vært i syden, tror jeg er den eneste i klassen min, vi har ikke råd»

19 Oppsummering «Et bilde av barnefattigdomsutfordringer på Askøy»

På tvers av alt materiale vi har samlet inn danner det seg et bilde av et Askøysamfunn der de aller fleste har det veldig bra sett i sammenheng med levekårsutfordringer. Utdanningsnivået øker, inntekten er høy og det er samlet sett lav inntektsulikhet. Det er en lavere andel enslige forsørgere og barnefamilier med lavinntekt sammenlignet med landet og Hordaland. Andel barnefamilier som lever på sosialhjelp har også vært stabilt når man ser over en årrekke.

Som et generelt bilde kunne vi egentlig stille oss tilfredse med at barnefattigdom er en liten utfordring i Askøysamfunnet. Men det som er interessant i analysen er å se nærmere på hvordan samfunnet da er innredet for de sirka 505 barn[11] som faktisk vokser opp i familier med lavinntekt og levekårsutfordringer.

Noe kan tyde på at fordi de aller fleste har veldig gode levekår og et godt økonomisk råderom er økonomiske utfordringer et 'ikke-tema' og det er interessant å se på hva det gjør med måten samfunnet og de kommunale tjenester er innredet på.

Intervju med tjenestene har vist at økonomi og lavinntekt har hatt lite fokus. Også FAU har satt ord på at dårlig råd egentlig er et ikke- tema. Her er det samtidig i intervju både med tjenester og barn og unge selv pekt på at det ligger mange kostnader forbundet med deltakelse på sosiale arenaer som ekstra arrangementer i forbindelse med fritidsaktivitet som cup'er, avslutninger med salg i kafe, matsalg i barnehager og skoler, klassekasser i regi av foreldrene, bursdagsgaver a 100 kr, utgifter til skolefester, utstyr mv mv.

Flere peker også på at de ser noen grupper som i liten eller mindre grad er deltakende på arrangementer og organisert aktivitet og der nevnes eksempelvis barn av innvandrere og flyktninger og barn av foreldre med utfordringer knyttet til psykisk eller fysisk helse. Når det gjelder barn med minoritetsbakgrunn betyr ikke dette nødvendigvis at barna ikke har nettverk og aktiviteter som de deltar i. Utfordringen kan være at deltakelsen ikke er på arenaer som bidrar til integrering med norske barn og ungdom.

Også transport er pekt på som en barriere som gjør deltakelse vanskelig for grupper med dårlig råd og uten bil. Du trenger bil for å delta på det aller meste når det gjelder fritidsaktiviteter. Det er typisk dårlige bussforbindelser på sein ettermiddag og kveld, der fritidsaktiviteter forgår. Noen sosiale

[11] Dette er et sirka tall som et utregnet ved å ta antall barn u 17 år på Askøy (7571) og andel husholdninger med barn i lavinntekt (6,6 %). Tallet kan derfor være både mindre og høyere fordi det ikke er sikkert at 6,6 % av barna bor i de 6,6% av husholdningene med barn i lavinntekt.

samlingspunkt, for eksempel for ungdom, er lokalisert slik at kun en liten del av Askøy sine ungdommer har mulighet til å komme seg dit dersom ikke foreldre har bil.

Det er også interessant å se på strukturelle forhold som kanskje bidrar til at vi har færre barnefamilier med lavinntekt. Enslige forsørgere er en hovedgruppe når det gjelder husstand med lavinntekt. Det er pekt på at vi har en stor andel eneboliger og få små boenheter og at husleien er forholdsvis høy på Askøy. Dette kan bidra til at mange enslige forsørgere må velge å bosette seg i andre kommuner.

Er du først en familie med levekårsutfordringer i et Askøysamfunn der de fleste er velstilte økonomisk er det også pekt på at en ekstra belastning er at Askøy har hatt lave sosialhjelpssatser og det også i andre tjenester, som barnevernet, i liten grad dekkes kompenserende tiltak som eksempelvis utstyr og deltakelse på ferie og fritid. Dårlig kommuneøkonomi bidrar til at det er enda mer trangt å være avhengig av offentlige ytelser som barnefamilie sammenlignet med en del andre kommuner.

Også andre satser som påvirker barnefamilier er høye på Askøy som eksempelvis barnehage, SFO satser og kontingent i kulturskolen.

Det er pekt på at deltakelse for barn, eksempelvis dekning av barnehageplass, i utgangspunktet gis i tilknytning til om den voksne er i aktivitet eller ikke. I sjeldne tilfeller gis det alene fordi at det vil være bra for barnet med deltakelse i barnehagen. Tallene kan også tyde på at vi har potensial til å gjøre et systematisk arbeid for at flere barn med minoritetsbakgrunn kommer i barnehage.

Det har kommet frem at tjenestene ser en utfordring rundt ungdom som opparbeider seg store gjeldsutfordringer og manglende forståelse for personlig økonomi.